

מעין • מקור Forrás

2018. december - január
X. évfolyam 2. szám
כסליו טבת תשע"ט

Időszaki kiadvány • Kiadja a LATIV ALAPÍTVÁNY • למען תחייה יהודית בהונגריה

- Kislév: az álmok hónapja
- Zsidó videók az interneten
- Mit kell tudni a Makkabeusok könyvéről?
- Chanuka és a zsidó művészet
- Hogyan ismerhetjük fel a szerény embert?

Intenzív tanulócsoporthat a Lativban

Mikor? Minden héten hétfőtől péntekig, 8.15-12.15-ig

Kik jelentkezhetnek? A programra olyan zsidó fiúkat várunk, akik szeretnének elmélyülni a hagyományos zsidó szövegekben.

Tanévkezdés: 2018. szeptember 3., egész tanévben lehet csatlakozni

A programban résztvevők ösztöndíjban részesülnek.

Az intenzív Talmud-tanuló csoport várja olyan fiúk jelentkezését, akik szeretnének elmélyülni a zsidó jogi és háláchikus szövegekben. A program célja, hogy a gemará és a háláchá eredeti nyelvű szövegeinek tanulmányozásán keresztül széleskörű és mély háttérismeretet adjon a zsidó mindennapok, az ünnepek, a jogi ügyek körében.

E tanulási fórum további célja, hogy elmélyült szövegtanuláshoz segítsen kifejleszteni a szükséges képességeket, és megadja a szükséges háttértudást a Talmud és más szövegek önálló tanulmányozásához.

Jelentkezés és információ: lativk@gmail.com, 06 70 932 8187

Lativ

bölcsesség, hagyomány, közösség
www.lativ.hu

Köszöntő	3
Chanuka: kétfajta bölcsesség szellemi párviadala – Interjú Rav Keletivel	4
Gondolkodni és álmodni	7
HETISZAKASZ	
Mikéc • „Természetes” jelenségek	8
Vájjigás • Megragadni a pillanatot	10
VÁROSOK	
Zsidók a szomszédban – Románia	12
Kislév, az álmok hónapja	14
Amit tudnod kell chanuka történetéről	16
Nyolc gondolat a nyolc estére	17
Lennék makkabeus	18
A nagy változás	20
Zsidó videók – jiddiskájt rövid, tömör és élvezetes formában	23
Izrael tájai: a makkabeusok sírja	25
Hogyan jelenik meg a chanuka a zsidó művészetben?	26
Történelmi könyvek: Antiokhosz tekercse és Makkabeusok könyve	27
Megtérés vége – megtérés kezdete	28
Hogyan ismerhetjük fel a valódi szerény embert?	30
GASZTRONÓMIA	
Chanuka : fánk, fánk, fánk és.... lángos!	31
GYEREKNEVELÉS	
A kedvesség fejleszthető	33
MESE	
A mocsár	34

מקור • מעין Forrás

A Lativ Alapítvány időszaki kiadványa

Kiadja a Lativ Barátai A Zsidó Reneszánssért Magyarországon Alapítvány • 1067 Budapest, Eötvös utca 29. • +36 (70) 320-4277 • www.lativ.hu
info@lativ.hu • Felelős kiadó: Keleti Dávid rabbi
 Szerkesztő: Goldman Tamás • Munkatársak: Domán Sije, Goldman Liorah • Tipográfia, tördelés: Deák Panka • Belső illusztrációk: Deák Panka • Korrektor: Székely Mária • Megjelenik havonta • A kiadvány szent szövegek részleteit és magyarázatait tartalmazza, kérjük, ne dobd el!

A Lativ Barátai Alapítvány számlaszáma:
 CIB BANK 10700079-47164907-51100005
 Köszönjük, hogy adományával segíti munkánkat!

A kiadvány a Mazsók támogatásával készült.

Köszöntő

Próbáljunk meg feltérképezni, hogy a chanuka korabeli görögségnek mik voltak a fő filozófiai mozgatórugói.

A vatikáni *Stanza della Segnatura*-ban látható a reneszánsz egyik legismertebb festménye, az *Athéni iskola*, Raffaello egyik remekműve. A képen görög filozófusokat látunk, amint elmélyült vitát folytatnak egymással csoportokba verődve, arckifejezésük mély gondolkodásról, gesztusaik a vita hevééről árulkodnak. A figyelmünk mégis két központi alakra koncentrálódik, láthatóan élénk vitában egymással. A bal oldali, idősebb alak Platón, ősz szakálla tudásról és bölcsességről árulkodik. A jobb oldali, fiatalabb nem más, mint Platón tanítványa, Arisztotelész. A két filozófus gesztikulációja különösen árulkodó: Platón az ujjával az ég felé, míg Arisztotelész keze a föld felé mutat.

Azért árulkodó a kéztartásuk, mert jelzi nekünk a mester és tanítvány közötti filozófiai ellentétet. Platón azt tanítja, hogy a dolgok igazi természetét nem a földi anyagban és a részletekben kell keresni, hanem magasabb szintű elvekben és ideákban. Az ideákban találja meg az ember a dolgok valódi lényegét, az anyag csupán ezeknek az ideáknak a megjelenési formája. Természetesen ezek az ideák nem a földön vannak, az empirikus tapasztalás szintjén, hanem az érzékelhető világunkon túl.

Az igazság, mondja Platón, univerzális. Mindig, mindenhol, mindenki számára igaz. És mint ilyen képes békét hozni a világra, hiszen az univerzális igazság tudása utáni vágyakozás arra vezeti az embereket, hogy felismerjék az egy mozgató elvet. Ha mindenki felismeri, hogy milyen idea mozgatja a földi világot, és mindenki a megismerésére törekszik, harmónia lesz az emberek, közösségek és civilizációk között. Ezzel ellentétben, ha a földi, kaotikus dolgokra koncentrálnak, az anyagra, az ideák különböző megjelenési formáira, egyrészt tévednek abban, hogy mi a fontos, másrészt mindig háborúban fognak állni egymással. Ha azonban mindenki hasonlatos lesz az egy univerzális igazsághoz, univerzális béke lesz.

Arisztotelész nem értett egyet mesterével. Szerinte az empirikus tapasztalás, a földi dolgok megértése, az anyagi világ részleteinek kutatása elsődleges fontosságú. Ebben, állítja Rámbám a *Tévelygők útmutatójában*, annyira sikeres volt, hogy elérte azt a szintet, amelyet ember elérhet ezen a világon prófécia nélkül. Arisztotelész úgy gondolta, hogy a tudásnak van határa. A világ megismerésének egy ponton vége lehet. El lehet jutni arra a pontra, hogy nem lehet több tudást szerezni.

Rámbám szerint ez hatalmas tévedés. Ugyanis, mondja Rámbám, Arisztotelész azt állítja, hogy a természeti lények legfőbb erénye a

A Forrás jelenlegi számát kedves támogatónk

Thomas Klein úr

(ר' אברהם משה הלוי קליין שליט"א)

szülei emlékének szenteljük.

ר' יחיאל בן אברהם הלוי קליין ע"ה

Antal Klein z"l

מרת פערל בת אברהם משה קליין ע"ה

Edith Klein z"l

funkciójuk teljesítése – az hal úszik, a madár repül, a méh begyűjti a virágport. Az ember legfőbb erénye a gondolkodásra való képesség, és mint ilyen Arisztotelész elérte a legmagasabb szintet, amit ember elérhet. Azonban, mondja Rámbám, nem a gondolkodás a legfőbb erénye az embernek, hanem a szellemi világokhoz való kapcsolódás képessége, és mivel Arisztotelész kizárta magát az empirikusan nem megismerhető világok megismeréséből, a tudása ezért nem lehet teljes.

E két szellemóriás, Platón és Arisztotelész röviddel a chanukai események előtt élt, és ezen gondolataik döntően meghatározták a görög világlátást hosszú évszázadokra – így természetesen Antiokhosz uralkodásának idején is.

Az ellentét a zsidó gondolkodás és a két görög filozófus gondolatai között nem is lehetne nagyobb. Platón univerzalista, a legfőbb cél, hogy mindenki egy elv alá rendeződjön, ugyanúgy, ugyanazt az igazságot kell kutatassa. Az egyformaság szüli a legfőbb jót, a békét. A zsidóság azt mondja, hogy bár egy Teremtő van, de ez a Teremtő különbözőségeket teremtett erre a világra. 8,7 millió állatfajt. 6500 nyelvet. Különböző kultúrákat, rasszokat és szokásokat. A különbözőség kell, hogy békében legyen egymással, minden kicsi különbözőségre szükség van. Nem a földön kell egyformaságot teremteni, mert egy igazság van, hanem a különbözőségeket meg kell őrizni pont azért, mert az egy Teremtő különbözőségeket teremtett.

Arisztotelész a tudás határáról beszél. A zsidóság ezzel szemben azt mondja, hogy ha úgy érzed, elérted a tudás határát, pont ez jelzi azt, hogy semmit nem tudsz. Az igazi tudás annak a felismerése, hogy bár rengeteget tudok az adott témáról vagy tudományról, de sokkal több minden van, amit nem tudok róla. Akár szellemiekben, akár szekuláris tudományban mindig van és kell legyen előttünk új cél, amely felé lehet haladni, ismeretlen terület, amelyet fel kell fedezni, új hegy, amelyet meg kell mászni, újabb átúszhatatlannak tűnő folyó, melyet meg kell próbálnunk átúszni.

Két helyen jelzik a bölcseink a zsidóság és a korabeli görögök a tudáshoz való ellentétes hozzáállását. A szó, amivel a görögöket azonosítják, nem más, mint a *chosek* (sötétség). Ez az azonosítás természetesen nem önkényes (a bölcsek nem bántani akarták ezzel a görögöket), de hogy miért pont ezzel a szóval hozták összefüggésbe a görög kultúrát, ennek feltárására mindenkit biztatok (a Latívban természetesen örömmel segítünk benne!). Ez a szó ugyanazokból a betűkből áll, mint felejtés, *sakach* szó. A felejtés a tudás hiányát jelenti.

Chanuka viszont a *chanakh* szóból jön, ami azt jelenti: oktatni. Az oktatás a tudás gyarapítása. És hogy mikor van vége chanakhnak, magunk és mások oktatásának? Sosem lehet vége.

Mindenkinek boldog chanukát kíván a

Latív staff

Chanuka: kétfajta bölcsesség szellemi párviadala

KELETI DÁVID RABBI

Mint a legutóbbi alkalommal, kezdjük most is a beszélgetésünket egy rövid hangulatjelentéssel. Ha chanuka estéin Jeruzsálemben sétálunk, mit láthatunk, mit hallhatunk, milyen a hangulat? Milyen a jeruzsálemi chanuka a vallásos környékeken?

A chanukagyertyák kapcsán alapvető fontosságú a *pirszumé nisza* fogalma. Ez azt jelenti, hogy „a csoda hirdetése”, hirdetni kell a csodát, amely a zsidó néppel történt. Hol kell ezt megtenni? A háláchá azt mondja, hogy az utcával szemben, vagy az ajtófélfánál vagy az udvar bejáratánál. Abban van csak a vita a rabbinikus döntéshozók között, hogy ma is érvényes-e az udvar kapuja mel-

lé rakni a gyertyát. Úgy értelmezik bölcseink a háláchát, hogy a lakóhely bejáratához kell rakni. Rási azt mondja, hogy *rov tashmisha behatzet*, vagyis a régi időkben a ház lakói az udvaron végezték a legtöbb családi tevékenységet, a házban csak aludtak és ettek. Ma már nincs ez így, még a *mosávok*ban, vagyis az izraeli gazdasági településeken sem. Emiatt mondja a Cházon Is, hogy a lakás bejáratánál kell gyertyát gyújtani, Rav Eljasiv szerint viszont ma is érvényes a háláchá, ha van kapu. Ezt a két véleményt látni is lehet Jeruzsálem utcáin. Van sok udvar ahol a kapu mellett vannak kirakva a chanukiák, és van, ahol a ház bejáratánál.

Régen, amikor veszélyes volt feltűnő helyre tenni a chanukiát olyan közösségekben, ahol a társadalomban erős volt az antiszemitizmus, azt mondták a bölcsek, hogy gyűjtsák csak bent a lakásban, ilyenkor a hirdetés a családnak szólt. Emiatt igyekezni kell a legkorábbi időpontban meggyújtani, hogy teljesítsük a hirdetést a család számára. Izraelben nagyon látványos, hogy ahogy leszáll az este, hirtelen rengeteg gyertyafényt lehet látni az utcán, és tele van chanukai fényekkel a jeruzsálemi utca minden irányban. Ahogy az emberek meggyújtják a gyertyákat, mindehonnán hallani lehet az éneket.

A chanukagyertyákat nyolc napon keresztül gyújtjuk meg, minden este egygel többet. Ezáltal emlékezünk arra, hogy az újra felszentelt Templomban az olaj nyolc napig kitartott. Az olaj csodája egyértelműen témája a chanukának, de nem szabad elfelejteni a katonai győzelmet sem, amely megelőzte az olaj csodáját. A kettő közül melyik a chanuka fő csodája?

Van kapcsolat az olaj és a győzelem között, de a kiemelt csoda a győzelem. Rási a Chana imájában említi, hogy kezdetben hét emberből állt a hadsereg, és később növekedett nagyobbra a létszáma. Az *ál hániszim* imában, amit a főimánkban, az amidában mondunk betoldásként, a győzelem csodájáról beszélünk. A fő téma az imában, hogy a Teremtő megsegítette a zsidó népet. A bölcseink ennek a megünneplésére rendelték el a *hálélt* (dicshimnuszt) és a *hodáát* (hálaadást).

Purim kapcsán, amikor is a zsidó nép megmenekült Hámán halálos rendeletétől, miért nem rendeltek el bölcseink hálélt és hodáát?

Ezt a kérdést feszegeti a XVI. századi döntéshozó Lévus is, egyrészt mert fontos kérdés, másrészt mivel fontos háláchikus következményei is vannak. Purimkor micva szeudát csinálni. Mivel chanukakor a rendelet csak hálél és hodáá, ezért nincs micva szeudát csinálni. A micva a bajnak és a megváltásnak a következménye. Purimkor ki akarták irtani a zsidó népet, fizikailag akarták elpusztítani a zsidókat. Amiért a fizikai volt a fő célpont, ezért a megváltásban és a micvában is a testnek kell szerepelnie. Ezért kötelező enni purim ünnepén. Chanukakor az emberek nem voltak veszélyben. Mielőtt elkezdődött volna az ütközet a zsidó és a görög sereg között, nem volt életveszély. A görögök csak úgymond kulturálisan akarták megölni a zsidó népet, a célpont a zsidó hagyomány volt. Más szavakkal a zsidó szellemet akarták megszüntetni és el akarták szakítani a zsidó népet a Teremtővel való kapcsolatból. Ezért chanukakor kötelesség a hálaadás Teremtőnek azért, hogy segített abban, hogy vele kapcsolatban maradassunk.

Görög sereg, Templom, főpap, hálaadás, harctéri győzelem. Mindezek olyan fogalmak, amelyek kissé távol állnak a XXI. századi, Nyugaton, vagyis zsidó vallási szóhasználatból élve térben és időben a száműzetésben szocializálódott embertől. Nincs tapasztalatunk, élményünk a legtöbb olyan fogalomról, amellyel chanuka foglalkozik. Hogyan lehetünk képesek a chanuka tanításait a saját életünkben érthetővé, kézzel foghatóvá, élővé tenni?

A vallással most ismerkedő és a már vallásos, sokat tudó embernek is helyes feltenni ezt a kérdést. Sokan mondják, hogy rengeteg bajon ment keresztül a zsidó nép a történelme folyamán, és az összes nagy bajhoz képes chanuka története egy egyszer megesett dolog volt. Mi a jelentősége számunkra? Más szavakkal hogyan lehet a nagyon távoli múltat átültetni a jelenbe? A XVIII. századi kabbalista, Mose Cháim Luzzato rabbi szerint az összes ünnepnapban van különleges szellemi energia. Azoknak az ünnep-

napoknak az esetében, amelyek történelmi eseményt követően váltak szent nappá, a Teremtő beleszötte utólag a szellemi energiát egy eredetileg valamennyire semleges napba. A Vilnai Gaon híres tanítása, hogy az imában azt mondjuk, *osze máaszéi berésit* (aki a teremtést véghezvitte), ez az idő teremtését jelenti. Régen, ha azt mondtuk volna, hogy az idő teremtett dolog, furcsa lett volna, de ma már, főleg Einstein után, merünk ilyeneket mondani, hogy az idő egy fizikai, tehát teremtett dolog. A fizikai világhoz tartozik, annak egy nagyon finom, halvány eleme. De mint mindenben, ami fizikai, lehet változtatni rajta. Az adott napon lejátszott történelmi események hatására az adott dátum megváltozott. Ha az ember „beszívja” ezt a különleges energiát, nagy hatással lehet rá.

Mi chanuka napjainak különleges energiája? Ehhez a zsidó történelmet makroszerkezetben kell látnunk. A zsidó hagyomány szerint volt olyan időszak, amikor a zsidók Izrael földjén éltek, és volt, amikor azon kívül, száműzetésben. Az utóbbiról tudjuk, hogy négy különböző szám-

üzenést különböztet meg a zsidóság. Ezek egyike a görög száműzés, amelynek korszakában a chanukai események történtek. A bölcsek tanítják, hogy a Tóra az első versben utal a négy száműzésre. Ebben a versben szerepel az a szó, hogy *chosek*, vagyis sötétség. Ezzel a szóval azonosítják a rabbik a görög száműzést.

Ez furának tűnhet. Miért éppen a sötétség a görög kultúra? A görögök magas szintre emelték a tudományokat, a filozófiát, bonyolult matematikai rendszereket és csillagászatot adtak az emberiségnek. Ha valamelyik népről, pont a görögről nem gondoltuk volna, hogy ők a sötétség, hiszen rengeteget kapott tőlük a világ.

Azonban pont ez chanuka, és ezáltal minden gondolkodó ember nagy kérdése. Aki bölcsességgel foglalkozik, felteheti, és fel is kell tennie a kérdést, hogy az én eszmerendszeremmel látszólag összeegyeztethetetlen másik eszmerendszernek meg kell-e mérkőznie, és kell-e valamelyiknek győznie, vagy lehet-e az egyik kiegészítője a másiknak? Más szavakkal: van-e olyan tudomány, amely önmagában pozitív?

A sógoromnak doktori fokozata van informatikából. Ő egy zseni, nemcsak az informatika területén, de jól tud tanulni Talmudot is. Tudjuk, hogy a Talmudban hosszú oldalak foglalkoznak azzal a bonyolult számítási módszerrel, amelynek segítségével meg lehet határozni, hogy az újhordak mikorra esnek, és ezáltal el lehet készíteni a nap-tárt. Ez egy bonyolult talmudi tárgyalás. A sógorom írt egy programot, amellyel ki lehet számolni a hónapokat. Képes volt felhasználni a tudományos tudását, hogy a gyakorlatba átültesse a zsidó bölcsességet.

Amikor a Tóra a száműzésekkel foglalkozik, többször is találkozunk egy fura dologgal. Azzal, hogy az Örökkévaló azt ígéri a zsidó népnek, hogy nem fogja elhagyni a zsidókat. Mi van ebben az ígéretben? Hogyan nem fogja magukra hagyni a zsidó népet? A következő történet rávilágít erre: Simon Hácádik a chanuka története előtt élt, ő volt a főpap a templomi időben, és kortársa volt Nagy Sándornak. Találkozott is vele. Hogyan találkozott? Egy Izrael földjén élő közösség, a kutik kért Nagy Sándortól szívességet. Azt kérték, hogy engedje meg, hogy lerombolhassák a Templomot. Simon Hácádik ennek hallatán azt mondta, hogy találkozni akar Nagy Sándorral. A hadvezér ment a serege élén, és Simon Hácádik jött vele szembe. Napkelténél, amikor kezdett világosodni, találkoztak is egymással. Nagy Sándor leszállt és leborult Simon előtt. Emberei elkezdtek kérdezgetni, „mit csinálsz, miért borsz le egy zsidó előtt?” Nagy Sándor azt felelte: „mindig, amikor győzök a háborúban, ennek az embernek az arcát látom magam előtt”. Hogyan tartozik ő a chnukai történetekhez?

A válasz az, hogy Nagy Sándornak Arisztotelész volt a mestere. Az, hogy valakinek olyan nagy mestere volt, mint Arisztotelész, nagyságról árulkodik, hiszen akinek ilyen mestere van, az a legelittebb tudós körhöz tartozik. Miben volt akkor a probléma? A Rámbám és több neves rabbi is említi, hogy Arisztotelész elérte a legmagasabb szintet,

amit ember elérhet. Mibe bukott bele mégis? Abba, hogy azt állította, hogy amit én nem tudok felfogni, az nem is létezik. Ebben volt a hiba. Ha azt gondolod, hogy van határa a megértésnek. Ugyanis mi volt a kohaniták fő feladata a Templomban? Összekapcsolni a fizikai világot a szellemi világgal. A kohaniták munkája az volt, hogy a fizikai világ bölcsességét összekapcsolják a Teremtő által adott szellemi bölcsességgel. Ebben volt a küzdelem a zsidó és a görög nép között.

Ezt a két nép közötti szellemi párviadalt kell a saját személyes életünkben is megvívunk?

Valóban van egy személyesebb vetülete is ennek a gondolatmenetnek. A bölcseink azt mondják, hogy Eszter királynő írt egy zsoltárverset, amelyben ő „fedőnéven” szerepel, amely a következő: *ajelet hásáchár*, vagyis a „hajnal szarvasünője”. A rabbik azt tanítják, hogy Esztert azért azonosítják a napkeltével, mert vele véget ér a csodák korszaka. Ez ellentmondásnak tűnik! A csodák korának a vége miért jelenti a napfelkeltét, inkább azt gondolnánk, hogy pont a naplementéről beszélünk. De a bölcseink mégis azt mondják, hogy a csodák korának vége egy világos korszak kezdete. Ugyanis a zsidó nép szellemi működésében két út van. Az egyik, amikor a Teremtő nyilvánvaló csodákat tesz, és ezáltal emeli fel a zsidó népet. A másik út, amikor a zsidó nép minden tagjának kell a saját maga megjavítása által emelnie a zsidó népen is.

Az első szentélyben jelen volt az Örökkévaló jelenléte, a sechina. A második szentélyben a sechina hiányzott, nem volt jelen. Miért nevezzük a második szentély időszakát mégis a megvilágosodás korszakaként? Egy midrás azt tanítja, hogy amikor a zsidók elkezdtek építeni a második szentélyt, ultimátumot adtak az Örökkévalónak. Azt mondták neki: „Örökkévaló, ha nem lesz jelen a sechina ebben a Szentélyben, akkor nem építjük fel, nem teszünk egy követ sem a helyére”. Az Örökkévaló válasza az volt, hogy „az összes rejtett titkaimat nyilvánvalóvá teszem számotokra”. Ezt az építők elfogadták, és hozzáálltak az építéshez. Hogy tartozik a mély tanulási ígéret az eredeti kívánsághoz, hogy legyen jelen a sechina a szentélyben? Úgy, hogy egy új korszak kezdődött a zsidó nép szellemi felemelkedésében. Ez a korszak teljesen más, és bizonyos szempontból nehezebb, mint az azt megelőző. A Tóra titkainak felfedése a Szóbeli Tanban rejlik, melynek tanulásán keresztül tudjuk összekapcsolni a fizikai világot a szellemi világgal. A mi világunkban ez számít egyenértékűnek az előző korszak próféciáival és isteni jelenlétével. A mi korszakunkban, a XXI. században azonban magunkban kell kifejleszteni a minőséget. Saját tanulásunkon és magánküzdelmeinken keresztül jutunk egyre magasabb szintre, és a mi emelkedésünk által a zsidó nép is egyre minőségibb szellemi szinten lesz.

Az interjút készítette • E. G.

Gondolkodni és álmodni

RABBI TZVI HERSCH WEINREB

Intellektus vagy képzelőerő – melyik a fontosabb?

A mikor visszaemlékezem az azokra a nagyszerű tanárookra, akiket szerencsém volt megismerni az életem folyamán, nem tudok nem gondolni arra, hogy mennyire különbözött mindegyik a többitől. Egyikük egy idősebb úriember, aki bevezetett a Chumás (Mózes öt könyve) tanulmányozásába negyedikés koromban. Hetedikesként az egyik tanárom arra ösztökölt, hogy olvassak világirodalmat, és próbáljam ki, mennyire megy nekem az írás. Egy másik tanárom, egy igazi talmudtudós irányított a rabbinikus pályára tizenhét éves koromban. Egy hithű római katolikus pszichiáter volt a mentorom pszichiáterhallgató koromban. Mi a közös bennük? Mindannyian gondolkodók és értelmiségiek voltak, mindegyik a saját területén kiemelkedő. És még valami: mindannyian hatalmas képzelőerővel rendelkeztek. Ötvözték a széchelet (intellektust) a regessel (érzelmeikkel), az információkat, ami a fejükben volt, a kreativitással.

A negyedikés tanárom saját kezűleg készített vizuális anyagokat használt a bibliai történetek illusztrálására. A hetedikés tanárom olvasott nekünk a hosszú tanítási napok végén. Olvasott, és nem akárhogy. Dráma volt az előadásmódjában, sokszor sírtunk és neveltünk vele – mindezt annak köszönhetően, ahogy képes volt élővé varázsolni a történeteket, amelyeket olvasott. A rabbi, aki képes volt izgalmasá tenni a talmudtanulást, nem csinált mást, mint történeteket mesélt a nagy talmudistákról, élénk színekkel lefestve, hogy kik is voltak ők, és mit is csináltak. A száraz, sokszor elvont jogi szövegek hirtelen élővé váltak. A mentoromtól pedig megtanultam, hogyan kell megérteni az embereket. És még valamit: az álmok jelentőségét. Azonban ő nem a betegek álmaira volt kíváncsi, hanem a sajátjaira és a mieinkre, a hallgatóiára. Szerinte az álmok megértése alapvető fontosságú saját magunk megértése szempontjából, csak így lehetünk hatékony pszichiáterek. „Ahhoz, hogy magunkban kifejllesszük a képzelőerőt, ami ahhoz kell, hogy megismerjünk más embereket – mondta –, tisztában kell lennünk a saját álmainkkal és azzal, hogy mit is jelentenek”.

A mostani hetiszakaszunkban Józseffel, az álmodóval találkozunk. Nem ő az első a Bibliában, aki álmodik. Az ő dédapja, Ábrahám szintén álmodott, és az apja, Jákob többször is álmodott. De József nemcsak a maga álmaival volt elfoglalva. Figyelt mások álmaira is: a bebörtönzött fogolytársaiára és a Fáraóra is. József volt az első a Bibliában, aki megpróbálkozott az álmok értelmezésével.

Mai szóhasználatnál élve, ő volt az első, aki az értelm segítségével megpróbált értelmezni tisztán érzelmi jelenséget, vagyis az álmot. Nem csoda, hogy József volt az első, aki úgy neveznek, hogy chacham, bölcs ember.

A zsidó hagyomány mindig nagy becsben tartotta az intellektust. A legfontosabb parancsolat a tóratanulás – és ezt az értelmünkkel csináljuk. Büszkék vagyunk a történelmünk hatalmas intellektuális óriásaira: Rabbi Akiva, aki képes volt az értelmével „hegyeket kiszakítani”, Rambam, aki a misnához írt kommentárját tizenéves korában írta meg, Vilna Gaon, aki zseni volt a Tóra minden területén, és még a matematikában és a csillagászatban is.

De mi a helyzet a képzelőerővel? Van helye a hagyományunkban? Vessük el, mivel nincs köze az intellektushoz? Másodlagos az értelemhez képest? Vagy fordítva: lehet, hogy magasabb szinten van, mint az intellektus? A válasz ezekre a kérdésekre két fontos tóratudós filozófiai munkájában van elrejtve. Az egyik könyv Maimonidész *Tévelygők Útmutatója*, a másik Rabbi Jehuda Halévi *Kuzaríja*. Itt most csak röviden foglalom össze, hogy mit gondol ez a két tóraóriás a *koach hadimjon*ról, a képzelet erejéről.

Maimonidész azt tanítja, hogy az intellektus az ember alapvető jellemzője. Az értelem a legerősebb jellemzőnk, és a legfontosabb is. A képzelőerő Maimonidésznél egyértelműen másodlagos, csupán az érzékszervi világhoz köthető, és nem lehet az intellektusnál fontosabb. Még a próféta is, aki a képzelőerejét hívja segítségül, hogy az emberekhez szóljon, azt a filozófiai tudásával, vagyis az intellektusával

kapcsolja össze. A képzelőerő a prófétánál sem áll önmagában. Rabbi Jehuda Halévi azonban másképp gondolja. Ő úgy látja, hogy a képzelőerő nagyon is fontos, és egyáltalán nem másodlagos az értelemhez képest. Az intellektus ké-

Józseftől megtanulhatjuk, hogy a sikeres ember az, aki az intellektusát a képzelőerejével ötvözi

pes felfogni a fizikai világot, de a képzelőerő képes érzékelni a spirituális valóságot. Rabbi Jehuda szavaival a képzelőerő képes kapcsolódni az *injan eloki*hez, az *isten faktor*hoz. A próféta – mondja – elsősorban misztikus, és nem filozófus.

Ezen a ponton elgondolkodhatunk, hogy mi a jelentősége a filozófiai vitáknak a mindennapi életünk szempontjából. Ehhez egy ötödik tanítómhoz kell forduljunk. Ez a tanár nem más, mint a tapasztalat, amelyet évtizedek alatt összegyűjtöttem az oktatásban, pszichológiában és rabbinikus munkám során. Hiszen, ahogy mondják, a tapasztalat a legjobb tanító. A tapasztalat azt mondatja velem, hogy a képzelőerő segíthet nekünk elérni fontos célokat, melyek emberi kapcsolatainkon múlnak. Először is a képzelőerő segítségével mások helyébe tudjuk képzelni magunkat, át tudjuk érezni hogy min

mennek keresztül. Ez az empátia képessége, ami elengedhetetlen, ha másokkal ki akarunk jönni. Ahhoz, hogy érezzük, mit érez a másik, erős képzelőerőre van szükség. Gyakran nem sikerül megfelelően átéreznünk a másik problémáját, mivel csak a saját magunk érzéseit érezzük, és a saját reakcióinkat ismerjük. Nehéz felfognunk, hogy mások érzései különböznek a mienktől, és a reakcióik is mások – még ha a körülményeik ugyanazok is, mint a sajátunk.

A képzelőerő nem csak akkor fontos, amikor ki akarunk jönni másokkal. Akkor is szükséges ha sikeresek akarunk lenni az életben, mivel a sikerhez az is kell, hogy elképzeljük a lehetőségeinket, és kreatív módon válaszoljunk a felmerülő problémákra. A problémamegoldás nem csak az intellektuson múlik, a rugalmasság és a kreativitás alapvető fontosságúak.

Mi teszi nagy zsidó hőssé Józsefet? Egy chacham és navon volt, bölcs és előrelátó ember. De ő egy álmodó is volt, aki képes volt empatikusan érdeklődni a másik ember hogyléte felől. Képes volt megkérdezni másoktól, hogy „miért vagy olyan csüggedt”? Az ő képzelőereje által volt képes elhárítani az éhínséget, mely a világ akkori legfejlettebb államát teljes pusztítással fenyegette. Józseftől megtanulhatjuk, hogy a sikeres ember az, aki az intellektusát a képzelőerejével ötvözi. Ez szükséges ha igazán meg akarjuk érteni egymást, ha sikeresek akarunk lenni az életben, és ha a lehető legtöbbet akarjuk elérni szellemi fejlődésünkben.

forrás • TorahTidbits
fordítás • E.G.

Mikéc

„Természetes” jelenségek

YAIR MANAS

A rejtett csodák sokszor a legtermészetesebb dolgok

Mikéc hetiszakaszát gyakorta olvassuk chanuka szombatján. Van-e kapcsolat e szombat és a hetiszakasz tartalma között?

A midrás (*berésit rábá 89:1*) összevet két bibliai verset, ezek: „Ő (Isten) véget vetett a sötétségnek” (*Jób 28:3*) és

„történt két év után, hogy a Fáraó álmodott” (*1Mózes 41:1*). A midrás azt tanítja, hogy Józsefet az égi bíróság meghatározott idejű börtönbüntetésre ítélte. Amint a Józsefre kiszabott büntetés letelt, Fáraó rögtön álmot látott, aminek következménye József börtönéveinek végét jelentette.

A Bét Hálévi a midrás kapcsán a következő elvet tanítja: ezen a világon minden az isteni ok-okozat összefüggésében értendő. Amikor valaki vesz valamilyen árut, és aztán haszonnal eladja, a döntése – hogy megvegye az árut – volt

ha nem lett volna az olaj csodája, az emberek nem értették volna, hogy a katonai győzelem is csoda

az oka a későbbi haszonnak. Ez a megközelítés azonban helytelen. Az igazi ok az Örökkévaló döntése arra nézve, hogy az illetőnek haszna kell legyen. Az Örökkévaló döntvénye az, ami arra sarkallta az illetőt, hogy megvegye az árut.

A Bét Hálévi ezt az elvet alkalmazza Fáraó álma kapcsán is. Azt mondhatnánk, hogy a Fáraó álma volt az oka József szabadulásának, de az ellentéte az igaz: eljött az ideje József szabadulásának, és ezért álmódott a Fáraó. 1Mózes 41:1-t ezért így kell érteni „történt két év után”, hogy eljött az ideje annak, hogy József kiszabaduljon, és ezért „a Fáraó álmódott”.

Ugyanezt azt elvet alkalmazhatjuk chanukára is.

A chanuka napjai számát illetően a Bét Joszef azt kérdezi: ha egy napra elegendő olaj volt a korsóban, és az kitartott nyolc napig, akkor csak hét napnyi csoda történt. Miért ünneplünk akkor nyolc napig?

Rámbám tizenhárom hitelve közül az első az, hogy az Örökkévaló a világ teremtője, és Ő az oka minden létező létezésének. A *minden*be beletartoznak azok a dolgok is, amelyek létezésének van természetes oka, és amelyek létezését könnyen meg tudjuk magyarázni valamilyen törvénnyel vagy kiváltó okkal. Az olaj, ami „természetesen” ég, nem tud égni, hacsak az Örökkévaló nem rendelkezik úgy, hogy égnie kell. A Talmud Taanit traktátusában Rabbi Chanina azt mondja a lányának: „Ő (az Örökkévaló), aki képes azt parancsolni az olajnak, hogy égjén, képes az ecetnek is azt parancsolni”.

Ezzel válaszolhatunk Bét Joszef kérdésére, hiszen az, hogy az olaj az első nap égett, már önmagában csoda. Sokszor nehéz felismerni, hogy természeti események is az Örökkévalótól vannak. Az első nap ezért pont ugyanannyira csoda, mint a maradék hét nap.

A Máhárál hasonló választ ad – egy másik kérdésre. Az ő kérdése a következő: miért nem említjük az olaj csodáját az *al haniszim* imában, amelynek központjában a katonai győzelem áll. A válasz az, hogy nem említjük az olajat, mert a chanuka csodája a katonai győzelem. Azonban, mondja Máhárál, ha nem lett volna az olaj csodája, az em-

berek nem értették volna, hogy a katonai győzelem is csoda – azt gondolták volna, hogy a győzelmük az ellenség felett az erejüknek és kitartásuknak köszönhető. Az olaj nyilvánvaló csodája emlékeztet minket arra, hogy a csataterén aratott győzelem is ugyanolyan csoda.

Hasonlóképpen a Rámbán a tórákommentárjában azt írja (2Mózes 13:16), hogy a „nagy” csodáknak azért volt a tanúja a zsidó nép, hogy felismerjük a „rejtett” csodákat is, melyek a körülöttünk előforduló „természetes” események.

Hogy visszatérjünk az eredeti kérdésünkhöz: mikéc hetiszakasa és chanuka egyaránt azt tanítja, hogy az Örökkévaló irányítja a világot. Mikéc hetiszakasa rámutat, hogy az események mögé kell látnunk, hogy meglássuk az Örökkévaló kezét. Chanuka azt tanítja, hogy nehéz felismernünk az Örökkévaló kezét a természetesnek tűnő események mögött, de nem lehetetlen. Sokszor a nyilvánvaló csodák mutatják meg, hogy a körülöttünk lévő kicsi csodák is azok – csodák.

forrás • TorontoTorah
fordítás • E. G.

Vájjás

Megragadni a pillanatot

RABBI BENTZION SHAFIER

Legfontosabb pillanataink a múlt kódébe veszhetnek, ha nem tesszük őket maradandóvá

„És József befogatta a kocsiját és felment atyja, Izrael elébe Gósenbe; és mikor megjelent előtte, nyakába borult és sírt nyakán sokáig” (1Mózes 46:29).

A legörömtelibb találkozás

József volt Jákov legkedvesebb fia mind közül. Az összes tóratudást igyekezett megtanítani neki, mivel Józsefben látott nagyszerű intelligenciát és bölcsességet. Józsefben látta meg kedvesének, Ráchelnek az összes kiváló tulajdonságát – a kegyességet, a szépséget és a vezetői képességeket, amelyek egy nép irányításához elengedhetetlenek. Józsefben felismerte, hogy minden, ami történt a saját életében, az lejátszódik az övében is.

Jákov odaadta Józsefnek a *kisones pasimot* (a színes köntöst), annak jelképekül, hogy ő lett kiválasztva nép vezetésére. Jákov úgy gondolta, hogy Józsefből származik majd a legnagyobb törzs, és ő a zsidó nép jövőjének a letéteményese is.

Amikor a testvérek megjelentek, és tudatták apjukkal, hogy József meghalt, Jákov vigasztalhatatlan lett. Olyan súlyos volt a tragédia, hogy senki sem tudta megnyugtítani. Évekig volt Jákov ebben az állapotban, a gyász ereje mit sem csökkent. A féltve szeretett gyermeke nincs többé.

Végül huszonnégy fájdalmas év után apa és a fia találkoznak. Az örömet és a kirobbanó érzelmeket nehéz lenne elképzelni – a szív legmélyebb vágyai végre valósággá váltak. József megcsókolja apját, majd megöleli, és sírva fakad, sírása véget nem érő. Ezen a ponton azonban – mondja Rási – Jákov nem csókolja meg Józsefet, és nem is sír. Smát mond.

Ez nagyon furcsa. Miért gondolta úgy Jákov, hogy pont ekkor kell smát mondania?

Jákov megragadja az érzelmi pillanatot

A válasz a kérdésre az, hogy Jákov nem csinál mást, mint megragadja a vissza nem térő pillanatot. Az érzelmek ereje a találkozásokkor – amely valószínűleg a legnagyobb öröm, amit valaha is érzett – arra vezette, hogy megragadja a pillanatot, hogy képes legyen eltárolni magában, mit is érzett ekkor. Nem akarta, hogy elillanjon a pillanat

ereje és elveszítse örökre. Meg akarta fogni, hogy örökre vele maradjon. Ennél még többet is akart: magasabb szinten akarta megélni az érzelmeit. Az érzelmek energiáját használta, hogy kinyilvánítsa ezen a ponton hitét az Örökkévaló királyságában. „Te, Világ Királya, hoztad nekem vissza a fiamat”. Ilyen tiszta érzelmekkel még nem volt lehetősége kapcsolódni az Örökkévalóhoz, és kihasználni az alkalmat.

*erős érzelmek átélésekor
kapunk egy ritka
ajándékot: tisztánlátást*

Nem ez volt az első alkalom, hogy Jákov smát mondott
Egyértelmű, hogy nem ez volt az első alkalom, hogy Jákov elmondta a smát. Minden egyes nap magára vette az Örökkévaló parancsolatait, és kinyilvánította hitét az Ő királyságában a smán keresztül. De most egy újabb szintet ért el az Örökkévaló útjainak megértésében – és ezt csakis az erőteljes érzelmei által érthette el.

Az érzelmek jönnek és mennek

Ez nagyon is lényeges tanítás számunkra. Az életünk folyamán megélünk nagy érzelmeket, jókat és rosszakat is. Érzünk nagy örömet és mély bánatot, vannak izgalmas és lelkesítő időszakok, és van, hogy unatkozunk, és csüggedtek vagyunk. Van, amikor úgy érezzük, szétrobbanunk az energiától, és van, amikor nyomottak vagyunk. A közös ezekben az állapotokban az, hogy egyik sem tart hosszú ideig. Mint az óceán hullámai jönnek és mennek, és amikor már nincsenek, akkor rájövünk, hogy semmit nem változtattak rajtunk – mi ugyanazok maradtunk.

Az érzelmek a szellemi fejlődés eszközei

Annak a képessége, hogy megragadjuk a pillanatot, és átalakítsuk egy mindig velünk lévő, permanens állapot-

tá, kulcsfontosságú a szellemi fejlődésünkben. Amikor olyasvalami történik velünk, ami egyértelműen az Örök-
kévaló direkt beavatkozása az életünkbe, felismerjük ezt,
és pozitív érzelmekkel, sokszor hálával reagálunk. De az
érzés elmúlik. Az érzés által kiváltott tisztánlátás elmú-
lik.

Sokszor olyan helyzetet élünk át, amelyben az esemé-
nyek nagyon váratlanul alakulnak. Ekkor azt mondjuk:
„ez *hasgacha* (isteni direkt beavatkozás)!” De akármennyi-
nyire is egyértelmű ez abban a pillanatban, tíz perccel később a tisztánlátás elmúlik. Az egyetlen módja, hogy ne
múljon el, az az, hogy megragadjuk az érzelmeket, va-
lamilyen tevékenységhez kötjük – ezáltal a tisztánlátás
szintjét permanenssé tesszük.

A jót és a rosszat is

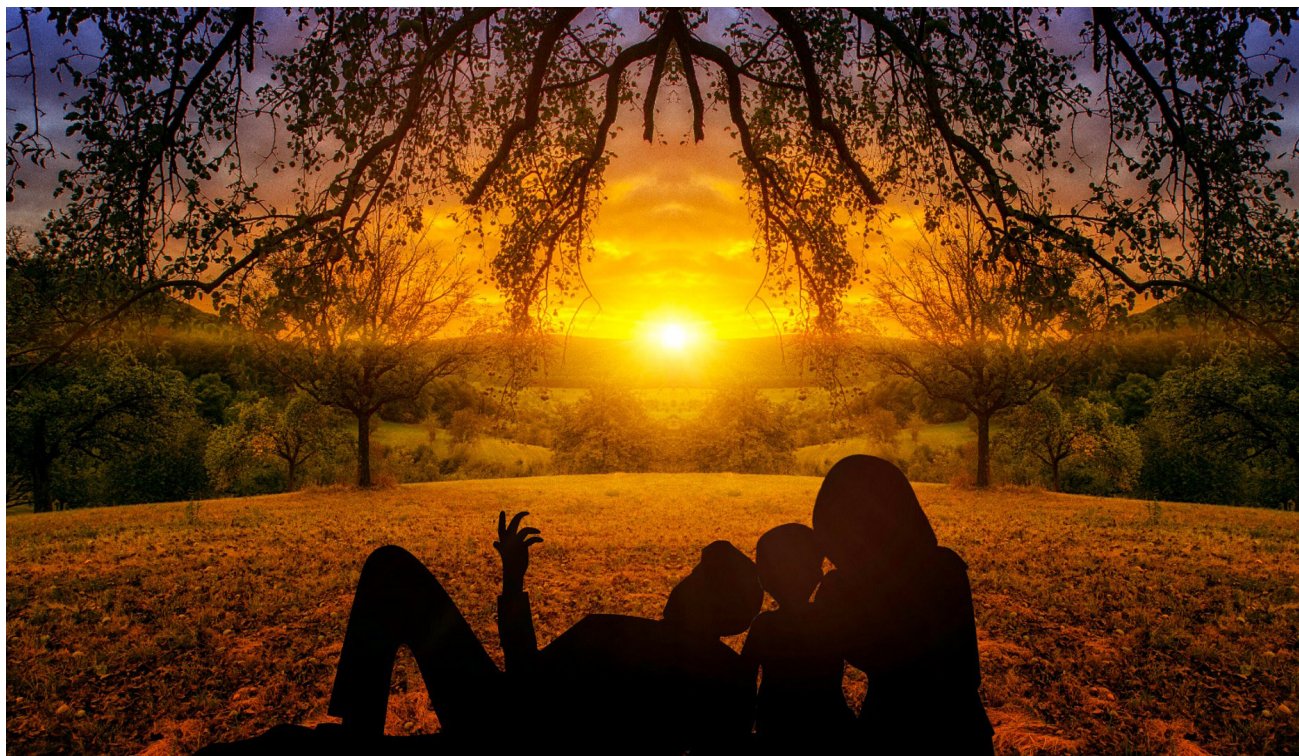
Sokszor élünk át negatív érzelmeket – magányt, valaki-
nek az elvesztését, munkahelyi kudarokat. Senki nem
akarja ezeket. Azonban amikor átéljük, sokszor egy új
nézőpontból látjuk magunkat és az életet is. Hirtelen

eltűnik a függetlenség érzése, megszűnik a sebezhetet-
lenség és tévedhetetlenség illúziója, magabiztosságunk
semmivé foszlik. Azonban ezekben a pillanatokban jön
valami, ami eddig nem volt: tisztánlátás.

Az az ironikus ebben, hogy a fájdalom hamar elmú-
lik és elfelejtődik. A kérdés csak az: a tisztánlátásunk
is megmarad-e, vagy elveszítjük, ahogy a fájdalom el-
múlik? Ha nem teszünk lépéseket, hogy megmarad-
jon, és permanenssé váljon, hamarosan múlt részévé
válík.

Ha megtanítjuk magunknak, hogy hogyan ragadjuk
meg ezek a kiemelkedő fontosságú pillanatok, kulcs-
fontosságú élettapasztalattal gazdagosunk. A tisztánlátás
képességét magunkévá tehetjük. Sokszor csak egy kicsi
odafigyelésre van szükségünk ehhez, egy apró döntésre,
mely megváltoztatja az életünket – és az egész személyi-
ségünket örökre.

forrás • The Shmuz
fordítás • E.G.

Zsidók a szomszédban – Románia

MIKLÓS DÓRI

Kitekintés a közeli Románia zsidó közösségeibe

Egy 2015-ben készült felmérést 1000 román felnőtt megkérdezésével végezte a romániai Elie Wiesel Nemzeti Intézet. A válaszadók 11 százaléka a zsidók létét országukban erősen problematikusnak tartja, 22 százalék pedig csak turistaként látná szívesen a zsidókat. A válaszadók háromnegyede hallott a holokausztról, azonban csak a harmaduk hiszi el azt, hogy ez a saját országában is megtörtént. A válaszadók mindössze 19 százaléka – aki tud a holokausztról és arról, hogy mi történt Romániában – érzi úgy, hogy Románia felelősséggel tartozik a vézskorszakban történekeért.

Romániában a második világháború kitörése előtt 750 000 zsidó élt, mára pár ezer fő maradt, főként Bukarestben. Jelen írásban Románia nagyobb, zsidó és magyar (magyar és zsidó) szempontból fontosabb városainak történetével ismertetem meg az olvasót.

Nagyvárad (Oradea)

Az Erdélyben található város 1918-ig majd 1940 és 1944 között Magyarországhoz tartozott. 1722-ből származik az első dokumentum zsidók jelenlétéről. Ekkor négy izraelita állampolgárt regisztráltak. A chevra kádísá 1731-ben alakult meg a városban. Öt évvel később már tíz zsidó család élt itt, köztük egyvalaki betöltötte az előimádkozó pozíciót. Az első zsinagóga építésére 1787-ben kaptak engedélyt a helyi zsidók, a másodikat 1812-ben húzták fel. Az egész város, beleértve zsidó lakosainak számát, hatalmas expanzió ment keresztül a XVIII. század végétől. 1830-ban még csak 104 zsidó adófizetőt regisztráltak, számuk 10 évvel később már 1600 volt. 1891-ben a zsidók lélekszáma meghaladta a 10 000-et (ez az összlakosság 26,2%-a). A létszámnövekedés egészen 1941-ig tartott, akkor több mint 21 000 zsidó lakosa volt a városnak. Nagyváradon a zsidók, mint sok más helyen, aktívan részt vettek a város gazdasági életében, aminek a helyiek gyakran nem örültek. A helyi magyar kisebbségben számos zsidó is fontos szerepet vállalt, főként a XIX. század második felében. A zsidók és a magyarok egymás szövetségei voltak a román nacionalizmussal szemben. Érdekes, hogy a nagyvárad zsidók a magyar nyelvet előbb beszélték, mint a jelenlegi

Magyarország területén akkor működő zsidó közösségek tagjai. A zsidók a gazdasági élet mellett a kulturális vérkeringés meghatározói voltak 1919 után is, amikor a románok próbálták a magyarság iránt mutatott hűségüket megváltoztatni.

A nagyvárad zsidó intézmények listáján kórház is szerepelt. A XIX. század elején zsidó középiskola, 1888-ban négy osztályos ortodox zsidó gimnázium nyitotta meg kapuit, 1920-ban pedig neológ gimnázium alakult, ezen oktatási intézmények a holokausztig működtek.

1947-ben, minden visszatérővel, illetve idevándorlóval együtt összesen 8000 zsidó élt a városban. 1971-ben számuk 2000-re csökkent, leginkább az Izraelbe való kiköltözés miatt. A zsinagógákat a mai napig funkciójuknak megfelelően használják.

Brassó (Braşov)

A város Dél-Erdélyben, Közép-Romániában található, napjainkban kb. negyed millióan lakják. A kordokumentumok 1492-től tesznek említést zsidókról, akik átmenetileg ott éltek, vagy keresztülvándoroltak a településen. Hosszú időn át a városban magyarok, románok és németek laktak. 1826-ban kaptak engedélyt zsidó családok arra, hogy letelepedjenek, két évvel később pedig már meg is szervezheték saját közösségük életét. 1865 és 1890 között a helyi közösség lélekszáma több mint tízszeresére, 103-ról 1198 főre duzzadt. 1860-ban zsidó világi iskolát alapítottak. A neológ és az ortodox szakadás 1877-ben következett be, az utóbbi közösség külön hitközséget alapított, azonban az iskolát mindkét kehila követői használták. A brassói közösség eléggé asszimilált volt, a többség a német és a magyar kultúrát, a kisebbség a románt tartotta sajátjának. 1930-ban több mint 2200 izraelita élt a városban. A második világháború alatt, a fasiszta hatalomátvétel következtében a zsidók vagyonát elkobozták, a közösségi épületekkel egyetemben.

A rehabilitált közösséget 1949-ben átalakították a romániai zsidó közösségek megszervezéséről szóló törvény értelmében. Két közösség helyett egységes ortodox szekcióval jött létre. A zsidó népesség száma Brassóban ekkor 1759 fő volt, 1956-ban pedig 4035, 1968-ban mindössze

2000. A XXI. század elején csupán néhány száz zsidó élt Brassóban, többnyire idősek, a többiek pedig Izraelbe vagy Nyugatra emigráltak.

Kolozsvár (Cluj)

Már a XVI. században említést tettek a zsidók jelenlétéről a városban. A Kolozsvár életében több évszázadon át betöltött szerepük igen csekély volt. 1835-ben a városi tanács adatai szerint mindössze 109 zsidó származású lakosa volt a településnek. Az 1846-os census már 58 zsidó családról számol be. A közösség szép lassan kinőtte a Kül-Magyar utcában található kis zsinagógát, ezért az akkori Pap utcában építettek egy nagyobb, klasszicista stílusban. Ez a sül, illetve az ezt körülvevő intézményrendszer, a rabbi-, a tanító-, és a mesziah (vallási felügyelő) háza és a mikve (rituális fürdő) később az ortodox közösség szellemi és kulturális központjaként funkcionált. A német megszállás ideje alatt garázként használták ezen intézményeket, 1945 után pedig pászkagyár és kóser hentes működött a helyiségekben. Sajnálatos módon 1990 óta TV-stúdió üzemel az egykori vallási központ helyén.

A Zsidó Kongresszus 1868-as pesti vármegyeházi gyűlése alapján a magyar zsidó közösségek három részre oszdtak. Kolozsvár zsidó lakosainak többsége az ortodox irányzathoz csatlakozott. 1875-ben a legkonzervatívabb szefárd közösség (melynek semmi köze nem volt az Ibériai-félszigetről származó szefárdokhoz) saját zsinagógát épített magának a Malom utcában. Ezt az imaházat 1927-ban megszüntették, röviddel 1945 után pedig lerombolták. Az utolsó itt működő rabbi Jekusiel Halberstam – akit egész közösségével együtt deportáltak – visszatért a holokauszt után, majd nem sokkal később Izraelbe vándorolt.

1947-ben 6500 zsidó élt a városban, akik három zsinagógában imádkoztak. A közösségnek volt kóser hentese és étkezdéje. A zsidó általános és középiskola újrainyitotta kapuit, emellett egy tanácsadó iskolát is alapítottak annak érdekében, hogy a visszatérőket segítség reintegrálni a munka világába. A kommunista hatalomátvétellel (1948) ezen intézmények bezártak, és a zsidók nagy számban vándoroltak Izraelbe vagy Nyugatra. 1970-ben a zsidók lélekszáma 1100 főre apadt. A XX. század elejére számuk kevesebb mint a felére, 500 főre csökkent.

Temesvár (Timisoara)

1762-ben két zsinagóga is épült a városban, egy askenázi és egy szefárd. A szefárd közösség egészen a második világháború végéig függetlenül működött. A Pesten 1868-ban megrendezett Zsidó Kongresszus után Temesvár (askenázi) közössége neológnak vallotta magát. Ezért 1871-ben az ortodox vallásgyakorlók külön hitközséget alapítottak, 1895-ben pedig saját zsinagógát építettek. A második világháború után az egyes irányzatokat egy kormányrendelet alapján egyesítették.

1890-ben a város zsidó lakosainak száma elérte a 4870-et (ami az akkori össznépesség 15%-a volt). 20 évvel ké-

sőbb 6728 fő tartozott az izraeliták csoportjába (ez a szám azonban a korban az össznépesség 9%-a), 1930-ban pedig több mint 9000 zsidó élt a városban.

1825-ben alapították meg a város első zsidó iskoláját, melyet két másik követett, a település két különböző pontján 1840-ben. A két világháború között pedig két zsidó középiskola nyitotta meg kapuit (román fennhatóság alatt). A tanítási nyelv a román volt, azonban hébert is oktatott. A helyi zsidók a román mellett németül és magyarul is beszéltek.

A két világháború között magas fokú antiszemitizmus jelent meg Temesváron, ami értelemszerűen a második világháború idején érte el csúcspontját. A vészkorszak után sok zsidót azzal vádoltak, hogy föld alatti cionista tevékenységet végeznek, néhányukat emiatt be is börtönözték. 1947-ben 13 600 zsidó élt a városban, ami a tömeges alijázás következtében 1971-re 3000 főre csökkent. A közösségi intézmények egy része ezután is működött, rabbi vezette a vallási életet. Napjainkban mindössze egy zsinagóga tölti be eredeti funkcióját, az ortodox.

E négy román nagyváros zsidó történetének bemutatása után bízom benne, hogy kedvet kap a kedves olvasó egy kis szomszédoláshoz. Természetesen az ország sok más pontján is rendkívül érdekes zsidó történelemre bukkanunk. Legyen szó a jelenlegi fővárosról, Bukarestről, ahol a második világháború előtt a harmadik legnagyobb zsidó közösség élt, vagy a ma is egyik legjelentősebb ortodox irányzat szülőhelyéről, Szatmárnémetiről.

Felhasznált források:

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/oradea>

<https://dbs.bh.org.il/place/-cluj-cluj-napoca>

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/brasov>

<https://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/timisoara>

<http://romaniatourism.com/jewish-heritage.html>

Kiszlév: az álmok hónapja

Mi köze kiszlév hónapjának az ember mentális egészségéhez?

A kiszlév hónapban olvasott hetiszakaszokban fordulnak elő a legtöbbször álmok a Tórában. A Tóra öt könyvében tíz nagy álom szerepel (amelyeket összesen hét álmodó álmodik), és mindegyiket a Teremtés könyvében találjuk. Az első álom Avimelech királyé a Vajéra hetiszakaszban, amit chesván hónapban olvasunk. A további kilenc álmot mind a Vejécé, Vajéisev és Mikéc hetiszakaszokban találjuk, ezeket mind kiszlév hónapban olvassuk. Van egy olyan közismert tórai elv, hogy az embernek a „mában kell élnie”, vagyis hogy az éppen aktuális hetiszakasszal kell foglalkoznia, és ezért az álom fogalma megfelelő téma az elmélkedésre kiszlévben. Az „álmok hónapjában” meg kell próbálnunk, hogy megfigyeljük és tisztázzuk magunkban az álom témáját.

Mindegyik hónaphoz tartozik egy drágakő, amely egy abból a tizenkettőből, amely a főpap ruháját díszítette. A kiszlév, a kilencedik hónap (ami a korábban említett álmok számára is utal) drágaköve a kilencedik a mellészen az ametiszt (héberül *achlama*). A héber szógyökök könyvében a Radak említi, hogy az *achlama* szó gyöke a héberben

chalam, vagyis álom, és bárki, aki ametisztet visel az ujján, az álmokat fog látni.

A legfontosabb ember a Tórában, akihez álmok kapcsolódnak, úgy is, mint álmodó és úgy is, mint álomfejtő, az József, akit a testvérei *az álmok mesterének* is neveznek. A József álmait megelőző négy álom, Avimelech álma, Jákob két álma és Lábán álma, mind átláthatók voltak, és nem volt szükség hozzájuk megfejtésre. Ezekben az álmokban megjelenik Isten vagy egy angyal az álmodó előtt, és di-

*„álom a lélekben rejlő belső,
rejtett fényt jelképezi*

rekt módon közvetít valamilyen üzenetet. Ezzel szemben az utolsó hat álomnál, József két álmánál, a Fáraó két szolgájának és a Fáraónak a két álmánál **szükség van a magyarázatra**, mert ezek allegóriák vagy talányok formájában

jelennek meg, miután az álmodók lelkének kreatív képessége úgymond „felöltöztette” őket.

Mindazonáltal József álmai elég könnyen átláthatók. A testvérei és az apja különösebb értelmezés nélkül is megértették, hogy József álmai – amelyekben a testvérei búzakévéi és a nap, a hold és tizenegy csillag meghajol neki – azt jelentik, hogy a jövőben majd meg fognak hajolni előtte. Jákob ugyan csodálkozva kérdezi: „Azt akarod, hogy én, az anyád, és a testvéreid a földig hajoljunk előtted?” Mégis a Tóra azt írja, hogy Jákob várt, vajon mi lesz ebből.

Ebből az látszik, hogy ahogy József, a **cádik, a világ fundamentuma közvetítő, amely összeköti a spirituális és a fizikai világot**, egyúttal olyan közvetítő is, aki összeköti a nyilvánvaló álmokat, amelyeknél nincs szükség megfejtésre, a rejtélyes álmokkal. (Az utóbbiak egy magasabb szintű forrásból származnak, mivel a rejtélyes álmok Isten eszenciájának a megnyilatkozása, ahogy majd később látni fogjuk.)

Testi és lelki egészség

A héber chalam szó egy másik formája az, hogy *bachlama*, ami egészséget (testit és lelkit egyaránt) és szűkebb értelemben pedig gyógyulást jelent. Amikor Chizkijahu király megbetegszik és meggyógyul, akkor úgy imádkozik, hogy „hossz nekem gyógyulást, és add, hogy élhessek” (a „gyógyulás” szó a héber eredetiben a chalam gyökből jön). Az álmok bizonyos értelemben hasonlítanak egy beteg ember izzadására, mivel az izzadásnál a káros anyagok

kiválasztódnak, ami a gyógyulás jele. Ugyanígy az álmok segítenek az emberben lévő káros anyagokat felszínre hozni, és ezáltal spirituális gyógyulást hozni.

Ugyan a káros anyagok kiválása mindenképp fontos külső jegye az álmoknak, egy mélyebb szinten az álmok segítenek az ember lelkében az isteni fény és akarat felfedezésében. **Általában azt találjuk, hogy a gonosz elválasztása segít eljutni az isteni kinyilatkoztatásig, mint ahogy láthatjuk ebben a versben:** „Miután Lót elment, mondta Isten Ábrámnak...” (1Mózes 12: 14). Ezt Rási **azzal** magyarázza: „amíg a gonosz együtt lakott vele, addig Isten szava nem volt Ábrámmal”.

Mivel egészséges, ezért a tojássárgáját is chelmonnak hívják (a chalam, vagyis egészség vagy gyógyulás gyökből). A külső, fehér részt chelbonnak hívják, ami a chelev (zsír) gyökből származik, mint ahogy ebben a versben is látjuk: „A zsír, ami eltakarja a belső részt” (3Mózes 3:3). A tojássárgája a „belső rész”-re utal, amit egy zsoltárban is látnunk: „A férfi belseje és a szíve mélységes” (Zsoltárok 64:7). Ezen a szinten jelennek meg az álmok. Ehhez hasonlóan a sárgája azt a fényt fejezi ki, amely önmagát világítja meg, szemben a fehérjével, ami azt a fényt fejezi ki, amely mászt világít meg. Tehát az álom a lélekben rejlő belső, rejtett fényt jelképezi, azt a fényt, amely önmagát világítja meg, és amely a testi és lelki egészségnek a forrása.

forrás • inner.org
fordítás • Bálint Lea

Amit tudnod kell chanuka történetéről

LESLI KOPPELMANN ROSS

A makkabeusok lázadása és az olaj csodája

Időszámításunk előtt 168-ban, a Szír Királyság uralkodója, IV. Antiokhosz Epiphanész hellenizálni akarta a zsidó népet, hogy a hatalmas birodalomban, mely magába foglalta Izrael földjét is, egyazon kultúrán és valláson osztozzanak.

Jeruzsálembé érkezett, hogy megrongálja a Templomot, bálványt emelt az oltáron, és disznóvérrel megszenteltette azt. Elrendelte, hogy a tórtanulást, a szombattartást és a zsidó fiúgyermekes körülmételését halálbüntetéssel sújtsák, szír felügyelőket és katonákat küldött Júdea városaiba, hogy végrehajtsák a rendeletet, és kényszerítsék a zsidókat a bálványimádásra.

Amikor a szír katonák elérték Modin városát (körülbelül 12 mérföldre a fővárostól északnyugatra), követelték, hogy a helyi vezető, a kohén Mattatiás (*a papi rend tagja*) legyen példa a nép számára, és áldozzon fel egy sertést egy hordozható pogány oltáron. A pap ezt elutasította, és nemcsak azt a zsidót ölte meg, aki előrelépett a szír ajánlattételkor, de a király képviselőjét is.

Azzal a jelszóval, hogy „Aki Istennel van, kövessen!”, Mattatiás és öt fia (Jonátán, Simon, Júda, Eleázár és Jochánán) elmenekültek a hegyekbe az erdős júdeai pusztában.

Csatlakoztak egy hozzájuk hasonló csapathoz, akik egyszerű farmerek voltak, a mózesi törvények követői, mindössze lándzsákkal íjakkal és nyilakkal felfegyverkezve, valamint összeszedett kövekkel. A makkabeusok mint Mattatiás fiai, legfőképp Júda, ismertté váltak a gerillaharcról, amelyet a jól képzett, felfegyverkezett szír katonák ellen folytattak.

Három éven belül a makkabeusok megtisztították a Templom-hegyhez vezető utat, és visszaszerezték a hegyet. Megtisztították a Szentélyt, lebontották a megszenteltetett oltárt, és egy újat építettek a helyére. Három évvel Antiokhosz örült dühét követően (i. e. 165, kislév 25-én) a makkabeusok felavatták a Szentélyt a megfelelő áldozattal, az arany menóra meggyújtásával és nyolc napi ünnepléssel az Örökkévaló dicsőítésére. A zsidó istentisztelet helyreállt.

Talán a történet leghíresebb része az, ami ezután történt: egy kis edény olaj tartotta égve a gyertyákat nyolc

napig. Azonban ezt a részt nem említik a zsidó szövegek, majd csak később, 600 év múltán említi a Talmud egy hosszabb traktátusban, amely arról szól, miért fontos megőriznünk chanuka ünnepét.

forrás • myjewishlearning.com
fordítás • Szakács Noémi

Nyolc gondolat a nyolc estére

Kérdések, megbeszélnivalók a gyertyák meggyújtásának idejére

1. A chanukai gyertyatartót lehetőség szerint az ablakba, az utca felé fordítva kell kihelyezni, hogy hirdesse a csodát. A vékony, imbolygó lángocskák jelképezik a zsidó identitást egyrészt otthon, a családon belül, másrészt a külvilág felé – a zsidó lét szimbólumai. A zsidó nép küldetése, hogy fényt hozzon a népek életébe, hiszen „a népeknek is világosságul adtalak” (Ézsaiás 49:6).

Gondolkodjunk, hogyan lehetünk a fény mások számára mint egyén és mint közösség egyaránt.

2. Mindig eggyel több gyertyát gyújtunk meg, emlékezve arra, hogy milyen csoda esett meg annak idején, amikor a kevéske olaj elegendő volt hosszú ideig. Ahogy a Bölcsék mondják: „aki nem épít, az rombol”. Viszonyunk a zsidósághoz dinamikus és folyamatosan fejlődő. Minden egyes meggyújtott gyertyaláng újabb és mélyebb átélése a chanuka történetének, újabb fejezete a zsidók csodás túlélés-történetének.

Gondolkodjunk, hogyan fonhatjuk még szorosabbra kapcsolatunkat csodás örökségünkkel.

3. A láng különleges adottsága, hogy egyetlenegy több másikat is fellobbanthat, de saját fénye mégsem lesz kisebb. Nem szegényedünk ha megosztunk, sőt többet nyerhetünk azáltal hogy adunk, mint azzal ha kapunk. Adni másoknak segít egy jobb világ megteremtésében, amelyben mindenki jobban érezheti magát. Mi is.

Gondolkodjunk, mi az a különleges dolog, amit nélkül adhatunk hogy bármit várnánk cserébe.

4. A chanuka nemcsak emlékezet, hagyomány, hanem magában hordozza a tanítást, ami nem pusztán információátadás, hanem gondolkodásra nevelés, amelynek során gyermekeinket megtanítjuk arra, hogyan lehetnek különleges és nélkülözhetetlen tagjai a szűkebb közösségnek vagy akár az egész világnak. A zsidóságban a tanítás és tudás azért központi jelentőségű, mert birtokukban jobb és megalapozottabb döntéseket tudunk hozni.

Gondolkodjunk, melyek azok az értékek, amelyeket fontosnak tartunk továbbadni az újonnan felnövő nemzedékeknek.

5. „Az ember lelke az Örökkévalótól kapott mécses” (Példabeszédek 20:27). A zsidóság az embert akként kezeli, ahogyan Isten a saját képére megteremtette. Mint az

állati lények, mi is rendelkezünk egy földi testtel, mindemellett lelkünk e földi lét felett álló valami. Míg testünk tápláléka az élelem, addig lelkünket a jó cselekedetek és gondolatok éltetik. Ahogy a gyertyaláng, a lélek is egyre magasabb és magasabb régiókba törekszik.

Testünket naponta legalább háromszor tápláljuk étellel, gondolkodunk, hogyan tudnánk a lelkünket táplálni legalább naponta?

6. „A micva a lámpás, a Tóra a fény” (Példabeszédek 6:23). A judaizmus a micvákra mint örök értékekre tekint. Minden micva egy lehetőség arra, hogy kapcsolódjunk az Örökkévalóhoz, lelkileg gazdagodjunk, tekintet nélkül arra, hogy teszünk-e bármi mást. A mindent vagy semmit szemlélet helyett a judaizmus sokkal inkább valami-féle utazás, amelyen minden egyes lépésnek értéke van.

A chanuka napjaiban gondolkuj végig a micvákat, vagy ismerjük meg jobban a lehetőségeinket.

7. A makkabeusok elszántsága és hite az Örökkévalóban mentette meg a zsidókat az enyészettől. Arra nemigen lehet hatásunk, hogyan alakuljon az életünk, de az már a mi felelősségünk, hogyan reagálunk a kihívásokra. Minden, ami velünk történik, sokkal kevésbé fontos, mint az, ami vé ezen történések által mi válunk.

Gondolkodjunk végig egy lehetséges kihívást, és elmélkedjünk el a különböző válaszokról és reakciókról.

8. A chanuka utolsó estéjén reflektálhatunk az elmúlt hét tanulságaira. Megtanultuk, hogyan esett meg, amikor embereknek egy maroknyi csoportja szembezállt a véggel, annak ellenére, hogy minden veszni látszott. Hitet tettek az Örökkévaló mellett és bármely reménytelennek is tűnt – akcióba léptek. Mindezt az olaj csodája szimbolizálja, égve tartották a lángot annak ellenére, hogy nem volt hozzá elegendő olajuk. A hitük erősebb volt, mint a realitás, és megpróbálták a lehetetlent.

Gondolkodjunk végig a zsidók történelmének legnehezebb időszakait, és vizsgáljuk meg a bátorságot, erőt, inspirációt, amely bátor és elszánt cselekedeteikből árad. Mit mondanak nekünk hőseink tettei, hogyan hatnak saját személyes kihívásainkra?

forrás • aish.com
fordítás • Csergő Éva

Lennék makkabeus

SARA YOHEVED RIGLER

Idealizmus és zsidó hősiesség

Kik a chanuka hősei?

A „zsidó olimpia” megálmodói előtt nehéz feladat állt. Ahhoz, hogy elnevezhessék a játékokat, végig kellett menniük a zsidó történelmen, és találniuk kellett egy hőst, aki – ha nem is sportos – legalább egy kicsit is jó kondiban volt. Két évezrednyi sápadt tudós nem jöhetett szóba, ezért messzebbre kellett visszanyúlni. Dávid király nyurga volt, és a zsoltárok szerzőjeként inkább költőként gondolunk rá, mint nagy hadvezérként. Talán a legnagyobb bibliai háborús hős Ahab volt, Izebel férje, de ő inkább a gonosz szerepét töltötte be. Az „Ahab játékok” egyszerűen nem hangzana túl jól.

Aztán *voilà*, rátaláltak a makkabeusokra. Ez az öt testvér bátran küzdött a félelmetes görög hadsereg ellen, és győzte le azt. Testileg erősek voltak, de erkölcsösek is. A játékokat *Makkabi Játékok*nak nevezték el, hiszen a becsvágyó zsidó atlétáknak tökéletes példaképként szolgálnak. Vagy mégsem?

Kik ezek a makkabeusok egyáltalán?

A makkabeusokat két tulajdonság jellemezte: idealisták voltak, és nem ijedtek meg a nehézségektől. Az idealizmussal kapcsolatban a „makkabeus” név mindent elárul. Az öt fivér az öreg Matitjáhu pap fiai voltak. A családot „hasmonitaként” jellemezték. A „makkabeus” egy mozaikszó, amely a *mi kamocho beilim Hasem* kifejezésre utal („ki olyan az istenek között, mint te, Örökkévaló!). A „makkabeus” kifejezés önmagában egy erős elkötelezettség az egyetlen Isten mellett. A makkabeusok háborúja volt az első a történelemben, amit nem területért vagy hatalomért vívtak, hanem egy vallási eszményért.

Az első 160 év Nagy Sándor békés júdeai hatalomátvétele után azzal telt, hogy a görög hellenisták kulturális hatásukkal fokozatosan befolyásuk alá vonták a zsidó lakosságot. A jeruzsálemi városi elit elsajátította a görög nyelvet, viseletet, művészetet és kultúrát, beleértve az eddig számukra ismeretlen sportolást, mint szabadidős tevékenységet. Ugyan a fizikai erő és képesség mindig értékes volt a háborúban, a görögök az atlétikát külön céljá tették, és olyan versenyeket szerveztek, ahol a gyorsakat, az erőseket és a rátermetetteket ünnepelték.

Jeruzsálemben stadionokat építettek a Szentélytől délre, ahol fiatal zsidók – papok is – meztelenül versengtek.

Sokan sebészi úton „visszacsinálták” körülméletlenségüket, hiszen a görögök a természetet bálványozták, és megvetették a körülméletlenséget – a zsidók isteni szövetségének jele.

A kozmopolita zsidóság hellenizmusa csupán a globális divatot követte. A görög kultúra elvégre modern, felvilágosult, tudományos és univerzalista volt, míg a zsidóságot sokan régiesnek, törzsiesnek és korlátozóknak tekintették. Ebben az időben a görög életstílus felvétele az anyagi siker és a kulturális kifinomultság alapfeltétele volt. Paul Johnson történész szerint „a görög kultúra felvétele volt a belépő az elsőrangú állampolgársághoz, akár később a megkeresztelkedés” (*A zsidók története*).

Az áldott emlékü Noah Weinberg rabbi úgy tartotta, hogy egy embernek meg kell találnia azt, amiért meghalna, és azért kell élnie

Mindez természetesen teljes ellentétben állt a hagyományos zsidók világlátásával, amilyen Matitjáhué is volt, de amíg hagyták őket tanulmányozni és megélni a Tórát, a görög uralom alá vetették magukat. Mindez megváltozott i. e. 167-ben, amikor Antiokhosz szeleukida görög uralkodó betiltotta a tóratanulást, és halálbüntetést írt elő érte.

Görög katonák betörték Modiin falujába, és megparancsolták a lakosoknak, hogy áldozzanak fel egy malacot egy bálványnak. Egy szolgálékü zsidó előrelépett, hogy engedelmességen. A felháborodott Matitjáhu

megölte az aposztatát és a görög tisztet, majd a hegyekbe menekült fiaival és egy maréknyi támogatóval.

Nehéz elképzelni az aznap esti párbeszédet a barlangban, ahol Matitjáhu és fiai bujkáltak. Ahogy a hidegben összeültek (nem mertek tüzet gyújtani, nehogy elárulják a hollétüket), ki kellett tervelniük a következő lépéseket. Nem állt szándékukban háborút kezdeményezni, és nem gondolták, hogy a hatalmas és jól felszerelt görög hadsereg ellen sikerrel járhatnak. Csupán egy dolgot tudtak biztosan: továbbra is gyakorolni fogják a micvékat, és semmi nem állíthatja meg őket ebben. Ha Antiokhosz katonákat küld, hogy betartassa gyalázatos rendeletét, ők ellenállnak majd, harcolnak vallásos eszményeikért.

A makkabeusok elsősorban idealisták voltak.

Az áldott emlékü Noah Weinberg rabbi úgy tartotta, hogy egy embernek meg kell találnia azt, amiért meghalna, és azért kell élnie. Ez lehetett volna akár a makkabeusok mottója is. Hajlandók voltak meghalni Istenért és Tórájáért (és mind az öten meg is haltak). Abban a barlangban eldöntötték, hogy harcolni fognak ezért az eszményért.

forrás: Edmund Gall - wikipedia commons.org

Ha gyakorlatiasak lettek volna, meghunyászkodtak volna a 40 000 fős, jól felszerelt görög sereg előtt, kiknek elefántjaik az ókor tankjainak feleltek meg. Ha realisták lettek volna, megadták volna magukat az asszimilációs korszaknak, amely már végigsöpört országukon és népükön. De idealisták voltak, és egy idealista mindig azt teszi, ami helyes, és nem törődik a következményekkel.

Csodák csodájára nyertek. Három év gerilla-hadviselés után kiűzték a görögöket Jeruzsálemből és a Szentélyből, majd ismét bevezették a szentélyi szolgálatot. Huszonhat évbe telt teljes győzelmet aratni a görögök felett, de akkorra már négy testvér életét veszítette. Csak Simon lehetett tanúja a szeleukida görög erők visszavonulásának, majd hét évvel később ő is áldozatul esett egy szeleukida merényletnek.

Idealistaként a makkabeusok vallásos eszményeiknek éltek, és ezért is áldozták fel életüket.

A nehézségekkel szemben

Néha a hősiesség magaslataira szökő egyént legyőzik a hétköznapi nehézségek. Napjainkban a „de ez túl nehéz!” felkiáltás gyakori válasz az egyébként saját magunknak vagy másoknak hasznos felvetésekre.

Menjünk csak vissza a makkabeusok barlangjába! Képzeljük el, ahogy egy XXI. századi ember csatlakozik a párbeszédhez.

Jehuda HaMakabi: *Nem mehetünk vissza a falunkba. A görögök keresnek minket. Itt kell laknunk a barlangban, az otthon kényelme nélkül.*

XXI. századi ember: *Hát, ez elég nehéz lesz.*

Mindenki felé fordul, de annyiban hagyják a közbevágást. Egy másik testvér folytatja.

Jonatán: *Még ebben a barlangban sem maradhatunk. Folyamatosan mozognunk kell, nehogy a görögök megtaláljanak minket.*

XXI. századi ember: *Hát, ez elég nehéz lesz.*

Simon: *Ez azt jelenti, hogy sokáig nem láthatjuk feleségeinket és gyerekeinket. Ez elég hosszú idő is lehet.*

XXI. századi ember: *Hát, ez elég nehéz lesz.*

Eliezer: *Nem rejtőzhetünk örökké. Muszáj lesz megtámadnunk a görög csapatokat.*

XXI. századi ember: *Most szórakozol? Ez aztán nagyon nehéz lesz.*

Az ideges makkabeusok felé fordulnak, és egyszerre kérdeznek vissza: *Mi köze van a „nehéznek” ehhez az egészhez?*

Szerencsénkre a makkabeusokat nem riasztották vissza a nehézségek. Ha a hellenisták nyertek volna, a zsidóság eltűnik. Nemcsak chanuka nem lenne, hanem zsidók sem lennének.

A makkabeusok, akik elkötelezettek voltak egy eszme iránt, és nem zavarta őket a küzdelem, igenis méltó példaképek. A világ legjobb rúdugrója előtt sem kell szégyenkezniük.

forrás • aish.com
fordítás • Horváth Árje

A nagy változás

DR. JACK COHEN

Hinni másokban és megváltoztatni életeket

A következő történet évekig egy személyes történet maradt, ismeretlen a kívüllág számára. Ázonban nemrégiben az az ember hozta nyilvánosságra, akivel megtörtént ez a nem mindennapos fordulat.

Negyvennégy éves vagyok, de olyan sok mindenben mentem keresztül az életben, hogy hetvennek látszom. Tízéves korom óta utcagyerek voltam, és sohasem akartam iskolába járni. Úgy alakult, hogy sok évet töltöttem börtönben. Nem fedem fel a nevem, legyen elég annyi, hogy jól ismert az izraeli alvilágban. Jöhetnek mindenféle indokokkal, hogy miért nem becsületes emberként nőttem fel, és mesélhetnek arról, hogy mennyire nem voltak lehetőségeim az életben. De végtére is, ha megszeged a törvényeket, akkor bűnöző vagy, és én pontosan ez voltam. Sokáig csak kisebb bűncselekményeket követtem el, lopást vagy éppen betörést. Aztán hosszabb időt ültem fegyveres rablásért is.

Nem sokkal azután, hogy legutóbb szabadultam a börtönből, úgy hat évvel ezelőtt, egy jeruzsálemi ékszerbolt kirablását kezdtem tervezgetni. Azt az információt kaptam, hogy sok pénz az nagy mennyiségű ékszert tartanak a boltban. Mivel az üzlet egy kis mellékutcában volt, tudtam, hogy elég csak besétálnom, kirabolhatom a tulajdonost, és vihetem az árut minden különösebb feltűnés nélkül. Az akció részeként elhatároztam, hogy felderítem a terepet, az eladót és a széf helyét. Jól fel akartam készülni erre a bűncselekményre, ehhez többször el kellett látogatnom a helyszínre, hogy eléggé megismerjem az üzletet, és alkalomadtán beszélgessek az eladóval. Így már készen állhatok a rablásra. Egy nap a kora esti órákban, nem sokkal zárás előtt bementem, hogy jól körülnézzek. A tulajdonos, egy barátságos és udvarias ember, egyedül volt a boltban. Megkérdeztem, milyen nyakláncot tudna ajánlani a feleségem részére, ami persze merő hazugság volt. Nem voltam nő, és egyáltalán nem akartam vásárolni semmiféle nyakláncot senkinek. Ő elkezdett mutatni nekem mindenféle nyakláncokat, még a széfet is kinyitotta, hogy többet is megmutasson. „Milyen meggondolatlan – mondtam magamban. – Hogy fordíthat nekem hátat az eladó, és hagy ott az összes áruval? Könnyen kirabolhatnám a széfet, és elvihetnék mindent, amit csak akarok.”

Az eladó kérdezgetett, hogy milyen ékszert szeret a feleségem. Elkezdtem fabrikálni egy történetet. Azt a mesét találtam ki, hogy nemrég nősültem, ifjú házасok vagyunk, és nincs egy fillér sem a nevünkön. Mégis összeszekuporgattam néhány dollárt, hogy ajándékot vegyek a születésnapjára.

Ez nagyon megérintette az öreget. Kérdezte, hogy mivel foglalkozom, erre azt feleltem, hogy munkanélküli vagyok. A tulaj nagyon megsajnálta és biztatott. Ekkor elhatároztam, hogy itt az idő a távozásra, mert még megkedvelem őt. De még mielőtt elmehettem volna, egyenest a szemem-

tudtam, hogy nincs egy fillérem sem, és jelentős hiteltartozásom van. De a szívemben túláradó örömet éreztem

be nézett és azt mondta: „Fiatalember, maga tehetségesnek látszik, akinek csak egy kis segítségre van szüksége az életében. Tudok kölcsönadni magának egy kis pénzt, hogy egy kis vállalkozásba kezdjen, talán ékszerekkel, és el tudja látni belőle magát és a családját.” Tátva maradt a szám, és még mielőtt egy hangot is kiejtettem volna, a széfhez szaladt, kivett egy kis pénzt, és a pultra csapott egy köteg bankjegyet: „Itt van tízezer dollár! Kezdjen egy vállalkozásba!” Megörült? – kérdeztem. – Hogy adhat kölcsön egy idegen embernek? Mit tud maga rólam?” „Hallgass ide – mondta. – Negyvennyolc éve vagyok a bizniszben, és jó szemem van ahhoz, hogy megítéljek embereket. Látom, hogy maga rendes ember, akinek jó szíve van és én megbízom magában, hogy visszahozza a pénzt, amikor tudja.”

Megdöbbsentem. Egész életemben még soha senki sem bízott meg bennem, még egy dollárt sem bíztak volna rám, és most itt van ez az üzlettulajdonos, aki tízezer dollárt bí-

rám. „Na, hallgasson ide barátom – mondtam neki –, túl messzire ment. Honnan tudja, hogy valaha visszakapja ezt az összeget?” „Fiatalember – mondta –, ne kérdezősködjön. Keresztüllátok magán, és látom, hogy a szíve aranyból van, akárcsak a nyakláncaim. Maga becsületes ember, és a legapróbb kétségem sincsen afelől, hogy vissza fogja hozni a pénzt.” Magamban azt gondoltam: „Hihetetlen ez az ember! Meg sem kell kockáztatnom egy rablást. Csak itt állok, fogom a készpénzt és futás. Nem is lehetne jobb.”

Mégsem volt ilyen egyszerű. Ha ő megbízik bennem, akkor ő egy barát, de meglophatok-e egy barátot, aki megbízik bennem? Úgy döntöttem, hogy jobb lesz visszaadni a pénzt és egyszerűen visszajönni a jövő héten és kirabolni. De az a sebesség, ahogy odaadta a dollárokat, teljesen összezavart, és simán elvettem a pénzt. Mikor hazaértem, összeomoltam, és úgy sírtam, mint egy gyerek. Hitt-e bennem bárki is egészen a mai napig? Megbízott-e bennem bárki? Igaz, hogy a tolvajok között úgy ismertek, mint aki tartja a szavát, de jelent-e bármit is, hogy a tolvajok megbíznak egymásban? Csak annyit, hogy elosztják a lopott holmit egymás közt. És akkor itt volt egy becsületes és kedves ember, aki sosem volt része az életemnek, mégis bízott bennem, és tisztelt. Elhatároztam, hogy visszafizetek mindent az utolsó centig. Vettem mindenféle dolgokat a pénzből és haszonnal eladtam, míg meg nem háromszoroztam a kezdeti befektetésemet.

Négy hónappal később visszamentem a boltba, letettem a tízezer dollárt a pultra és mellé még kétezer dollár kamatot. A tulajdonos visszautasította a kamatot. Mondtam, hogy fogadja el a nagyrabecsülésem és tiszteletem jeléül, de ő nem akart egyetlen extra fillért sem. Még egyszer megkérdeztem: „Hogy adhatott kölcsön ilyen sok pénzt valakinek, akit nem is ismert?” Ahogy idősebb leszel – mondta –, egyre többet tudsz az életről. Ahogy magára néztem, tudtam, hogy maga egy jó fickó, aki becsületesen akarja keresni a kenyerét. Sejtettem, hogy nem volt könnyű élete, és egyszerűen csak akartam adni egy esélyt. Most pedig, fiatalember menjen, boldoguljon, és tartsa el a családját. És feltétlen jöjjön vissza máskor is ékszer venni a feleségének.” „Micsoda ember!” – mondtam magamban. Könnyes szemmel mentem ki az üzletből, de a szívemben öröm volt. Most már tudtam, hogy mi akarok lenni, egy becsületes, tisztességes ember. Gondolkoztam, hogy hol kezdjem el, és elhatároztam, hogy beiratkozom egy jesivába. Elkezdtem Tórát tanulni, és idővel megtértem. Ez nem volt egyszerű feladat, de sikerült ráállni az útra. Úgy alakult, hogy a jesiva rabbijai találtak nekem egy feleséget.

Abszolút ellentétek voltunk. A feleségem egy ártatlan, szerény és szégyenlős lány, nagy igények nélkül. Úgy éreztem, hogy az Örökkévaló egyenest az égből küldte nekem a boldogság ajándékát. A jegygyűrűt ékszerész barátomtól vettem. Egy évvel az esküvőnk után kislányunk születését ünnepelhettük. Gyönyörű nyakláncot vettem a feleségem-

nek ajándékba az ékszerészemtől. Szép kis összegbe került, de higgyék el nekem, hogy szívesen vettem volna még drágábbat is.

Időnként meglátogattak múltbéli bűnöző barátaim, és azt kérdezték, hogy részt vennék-e velük egy újabb bűncselekményben. Én megmondtam, hogy felhagytam az- zal az étellel. Nem akarok több bűncselekményt. Végül is tudomásul vették új életformámat. A feleségem sohasem kérdezett a múltamról, de azt hiszem, elég okos volt ah- hoz, hogy megértse, mi történt. Régi barátaim kopogtat- tak egyszer-egyszer az ajtónkon és ő pontosan láthatta ki- csodák, micsodák ők.

Két évvel később megszületett első fiúgyermekünk. Nagy ünnepséget rendeztünk a körülmételés alkalmából, meghívtunk néhány nagy rabbit Jeruzsálemből. Eljöttek régi és új barátaim. Egy barátomat nem hívtam meg. Az ékszerészt nem mertem meghívni, nehogy valaki kiko- tyogja, mennyi ideje vagyok házasságban. Az ékszerész rögtön rájönne, hogy hazudtam neki évekkorábban. Viszont a következő nap elmentem az üzletébe, hogy vegyek a feleségemnek egy ajándékot kisfiunk születése alkalmából.

Ahogy beléptem a boltba, tudtam, hogy valami nincs rendben. A tulajdonos nem látszott egészségesnek. Na- gyon megöregedett. Mi a baj, Papa – kérdeztem. Sírni kezdett, nem tudott beszélni. Átkaroltam és megpróbál-

forrás: wake4jake – flickr.com

tam megnyugtató. Végül sikerült mondania pár szót. „Ne is tudd meg, hogy mi történt. Múlt héten betörték, és kifosztották a széfet. Mindennek vége. Egy élet mun- kája, minden ékszer, amit hitelbe vásároltam, és azok az ékszerek, amelyeket az emberek behoztak javításra, ami nem is volt az enyém. Sok ezer dollár készpénznek nyoma veszett. Romokban heverek! Egész életemben adós leszek. Nézz rám. Egy elszegényedett öregember vagyok.”

Ahogy sírni láttam, előntött a harag az iránt az ember iránt, aki képes volt elkövetni ezt az aljas cselekedetet. Hogyan dönthette romba egy öregember életét? És akkor beugrott, hogy pontosan ezt akartam elkövetni öt évvel ezelőtt. Akkor én is egy szívtelen ember voltam. Vettem egy ékszer és azt mondtam: „Legyen erős.” Ahogy kiléptem az üzletből, az járt az eszemben, amit mondott, és elhatároztam, hogy akcióba lépek. Meglátogattam néhány régi alvilági barátomat. Nagyon meglepődtek, amikor megláttak kipával a fejemen, szakállasan. Már rég megszokták, hogy nem élek a bűnözők világában. Határozott hangon mondtam nekik, hogy egy héten belül tudni akarom, ki rabolta ki azt ékszereszt.

Két nappal később megkaptam az információt. A rabló egy erős, veszélyes figura volt, akivel nem volt tanácsos kikezdeni. Tudta, ki vagyok, és nem küldött el. Az alvilági körökben megszokott nyelven beszéltem vele, és értésére adtam, hogy elvárom, hogy a lopott áru még sábesz előtt visszakerüljön a tulajdonosához, különben velem gyűlik meg a baja. Ez hadiüzenetként hangzott. Azt mondtam neki: „Gondolj, amit akarsz, de elvárom, hogy az áru sábesz előtt visszakerüljön.”

Azt javasolta, hogy menjünk döntőbíróhoz tisztázni a dolgot. Tolvajkörökben vannak olyan bírák, akik arról döntenek, mi legyen a lopott áruval. Elmentünk egy, a tel-avivi alvilágban jól ismert figurához, és nem volt kérdéses, hogy ő kinek az oldalán áll. „Minek avatkozol bele az ügyeibe?” – kérdezte. – „Ő rabolta ki azt a boltot! Ez az ő felségterülete. Innen rabolhat. Különben is te már nem dolgozol a tolvajbizniszben, akkor meg mit számít neked?”

Akkor elmondtam neki az igazságot. Elmondtam, hogy terveltem ki az üzlet kirablását néhány évvel ezelőtt, és hogy hogyan mentett meg engem a tulajdonos, és terelt a megtérés útjára. Annak az öregembernek köszönhető, hogy azzá lettem, aki ma vagyok, rátaláltam a Tórára, és van egy feleségem. Mindörökre adósa lettem. Mindemellet, ha ő nem lett volna, akkor feltehetően ez az én felségterületem lenne, ahonnan rabolhatnék, és bárki bármit csinál ott, ahhoz kell az én hozzájárulásom. Ez a terület az én monopóliumom volt, ahonnan én rabolhatok. Lenyűgözte őket a történetem.

A döntőbíró úgy határozott, hogy a rablónak vissza kell mindent adnia a bolt tulajdonosának, kivéve tíz százalékot, amit megtarthat. A rabló megígérte, hogy még sábesz előtt visszavi-

szi az árut és a készpénzt. Pontosan így történt. Sábesz előtt megjelent két összekötő a házamban két bőrönddel, amelyben a gyémántok és a készpénz volt. Viszont még ki kellett találnom, honnan szerezzek húszezer dollárt. Kivettem minden megtakarításomat, és kölcsönt vettem fel. Szombat este, ahogy kiment a sábesz, elmentem az ékszerészhez a két bőrönddel és a készpénzzel, becsöngettem, és elszaladtam. Távolból láttam, hogy kinyitotta az ajtót, és bevitte a bőröndöket. Mikor hazaértem, tudtam, hogy nincs egy fillérem sem, és jelentős hiteltartozásom van. De a szívemben túlradó örömet éreztem, mikor a feleségem várt rám. „Most csináltam igazán tsuvát (megtérés) minden múltban elkövetett gonosztettemért” – mondtam neki.

Nem akart semmit kérdezni, de a tekintetéből láttam, hogy hitt nekem. Az Örökkévaló áldja meg őt. Nem tudom, hogyan érdelek meg egy ilyen különleges, fantasztikus feleséget. Most keményen dolgozom, van egy csodálatos családom, és jól élünk. Igaz, nem keresek annyit, mint a régi időkben, amikor bűnöző voltam, de elégedett vagyok az életemmel. Hálás vagyok az Örökkévalónak szeretett feleségemért, csodálatos gyermekeimért és különösen azért az öt percért, amikor valaki hitt bennem. Az a néhány perc megváltoztatta az életemet.

forrás • TorahAnytimes
fordítás • Stern Goldi

forrás: Neil Moralee - flickr.com

Copyright Neil Moralee 2011

Zsidó videók – jiddiskájt rövid, tömör és élvezetes formában

Zsidó videók chanukára és chanuka utánra – a Lativ ajánlásával

Arövid videók korát éljük. Az interneten egyre több az olyan zsidó kezdeményezés, amelynek keretében rövid, sokszor animált videót tesznek közzé (legtöbbször a YouTube-on vagy a gyártó közösség, esetleg rabbi saját oldalán). Ezek a jól megszerkesztett mivoltuknak, remekül kivitelezett hang- és vizuális hatásuknak és erős tartalmuknak köszönhetően hamar népszerűek lesznek. A közös mindegyikben az, hogy rövidék: sokszor egy vagy két percre sűrítik bele a mély tórai gondolatokat és zsidó bölcsességeket. A gyártók nem titkolt célja, hogy meg tudják szólítani azt a generációt, amely nagyon sok időt tölt a képernyő előtt, de nincs ideje vagy lehetősége hosszú videók megnézésére. A videók tartalmilag a zsidóság minden témáját érintik, például Tóra és Tanakh, midrás és hálachá, zsidó filozófia vagy éppen a modern világunk kérdései. Az alábbiakban ajánlunk néhány honlapot, ahol kedvükre böngészhetnek az ingyenes, rövid és inspiráló videók között. Jó nézegetést!

1. David Aharon rabbi rövid animációs videók

Az oldal David Aharon amerikai rabbi oldala, aki Jeruzsálemből működteti az angol nyelvű honlapot. A honlap tanúsága szerint David Aharon rabbi a fiatal felnőtteket célozza meg a videóival, amelyekben az élet nagy kérdéseit szeretné röviden, de izgalmas módon megválaszolni. A videók szeretnék a mai generációnak az Örökkévalóról és a vallásról való kissé gyermekded felfogását átalakítani és magasabb szintre emelni. A klipek humoros módon animáltak, a kedvesen megrajzolt szereplők az amúgy remekül megírt narrátori szöveg üzenetét tovább erősítik. Akár alacsonyabb szintű nyelvtudással is érdemes felkeresni a honlapot.

Néhány a videócímek közül: *Mit kell tenned, hogy észrevegyen az Örökkévaló?, Van-e benned nagyság?, Hogyan engedd szabadjára a belső nagyságodat?, Vajon mennyi ideig tart a szeretetted?, Adjunk hálát az ateizmusért, Végtelenül több vagy, mint amennyit gondolsz magadról!*

<http://www.rabbidavidaaron.com/>

2. Drops of Light Project

A Drops of Light, vagyis „fénycseppek” olyan oldal, amelyen egy-, illetve kétperces videók nézhetők ingyen

a legkülönbébb zsidó témákban. Ezek nem animációs videók, többnyire az adott előadókat látjuk, akik lehetnek rabbik, zsidó hitoktatók vagy más inspiráló személyiségek, akik képesek megosztani egy erős gondolatot egy percben. Az oldal megálmodói és üzemeltetői a videókat cseppeknek nevezik, utalva Rabbi Akiva tanítására, amely szerint, ha az állandóan csöpögő vízcseppek képesek a legkeményebb követ is kivájni, akkor bizonyára a Tóra „cseppjei” is képesek az emberi szívre is hatást gyakorolni. Ennek jegyében a készítők mindenkinek ajánlják a honlapot, a vallással most ismerkedőtől a tudósig, akárhol is legyen a világban. A videók nyelve angol, közepes nyelvtudás elég a videók tökéletes megértéséhez.

Néhány a videócímek közül: *Hány Instagram-követője volt Jákob ősapánknak?, Hogyan hat ránk a környezetünk?, Kapcsolataid – milyen nyelven beszélsz bennük?, Mindannyian elismerésre vágyunk, Mi a siker a Teremtő szemében?, Ádám, Éva és nemesség elvesztése, A döntéshozatal művészete.*

<http://dropsoflightproject.com/>

3. InspireClips

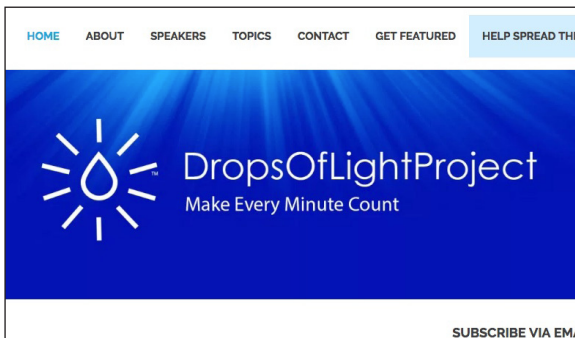
Az InspireClips (inspirációs klipek) olyan honlap, mely megtörtént történeteket dolgoz fel, kiváló minőségű videókkal, gyönyörűen prezentálva. A honlap megálmodója és üzemeltetője Joel Gold amerikai rabbi, aki hisz abban, hogy a kiválóan bemutatott történetek csodás hatással vannak az emberekre. A videók hossza öt-tíz perc, ami alatt Gold rabbi narrálásával és a történet szereplői segítségével izgalmas tálalásban megismerkedünk a szituációval, a konfliktussal és a végkifejlettel. A honlap lebilincselő, és a történetek inspirálók – mindenkinek javasolt ellátogatni ide. A videók nyelve angol, és mivel szinte mindegyik videóban angol anyanyelvűekkel készült interjú hallhatunk, ezért nem árt a közepesenál kicsit jobb nyelvtudás (tipp: érdemes bekapcsolni a feliratozást, ha nehéznek érezzük a nyelvi szintet). Mindenesetre ez ne riasszon el minket, kicsit komolyabb nyelvtudás árértékéletes szellemi feltöltődést kapunk!

<http://www.inspireclips.com/>

Összeállította • E. G.

részletek Rabbi David Aharon oldaláról

részletek a DropOfLightProject oldalról

részletek az InspireClips oldalról

Izrael tájai: a makkabeusok sírja

YAIR MANAS

Tudható-e hol temették el a makkabeusokat?

„Simon elküldött a testvére, Jonatán csontjaiért, és eltemette őket Modiinban. Egész Izrael mélyen gyászolta, és hosszan fájlalta Jonatán elvesztését. Simon egy elől-hátul csiszolt emlékkövet állított édesapja és testvérei sírja fölé, olyan magasat, hogy messziről is látható legyen. Felállított hét piramist is, egyiket a másik mellé, emlékül a szüleinek és négy testvérének. A piramisok tetejére magas oszlopokat állított, a tetejükre pedig címereket és hajókat faragott,

később széles körben elfogadottá vált, mint a makkabeusok temetkezési helye – gyűjtötták meg az azévi első chanukai gyertyákat. Ma hivatalos emlékmű áll ezen a helyen, annak ellenére, hogy a legtöbb kutató nem fogadja el, hogy ez lenne a makkabeusok valódi temetkezési helye.

1944-ben a Makkabi Izrael kezdeményezés egy fátylás futást szervezett chanukára. Magukra a makkabeusok mint harcosok örököseiként tekintettek, és eljutottak egészen a sírokig, annak ellenére, hogy azok ellenséges arab területen helyezkedtek el. A síroktól indulva Ramallahon, és Lodon keresztül egészen Tel Avivig tartott a verseny, útközben meggyújtva számos chanukai gyertyát. A hatnapos háború után felélesztették ezt a hagyományt, és 2017-ben chanuka hetedik estéjére időzítették a megrendezését.

1995-ben építkezések közben temetkezési üregek és sírok kerültek a felszínre, sok görög névvel ellátva, de feltűnt közöttük két zsidó név is: Simon, Eliézer fia. Ma több tudós is úgy gondolja, hogy mégis ez lehet a makkabeusok sírjának a helye. A sír nagy és gazdagon díszített, és a Földközi-tengerre néz, pont mint a makkabeusok könyvében szereplő leírásban.

A XIX. század folyamán egy másik temetkezési hely is előkerült a közelben, amelyet először egy sejk sirjaként azonosítottak, de az utóbbi években egy szervezet felújította ezt a sírt, mint Matitjahu király sírját, annak ellenére, hogy erre még nincsenek egyértelmű bizonyítékok. A sír mellett található egy katonai emlékmű is, amely az 1948-as szabadságharcban elesett 24 katonának állít emléket.

forrás • TorontoTorah
fordítás • Hámori Zoli

1995-ben egy sír került a felszínre, melyeken feltűnt közöttük a következő név is: Simon, Eliézer fia

hogy azokat mindenki láthassa, aki elhalad ott a tengeren. Ez az a sír, amelyet Modiinban épített, és amely a mai napig áll” (1Makkabeusok 13). Ez a legkorábbi forrásunk a Matitjahu családjának temetkezési helyéről.

Sok kutató kísérelte meg beazonosítani a sírok helyét az évszázadok alatt, köztük egy zsidó kutató is a XIV. században, akit Istorí Haparinak hívtak. 1907-ben, kislév hó 25. napján egy diákokból álló expedíció indult útnak a Herzlia Középiskolából, hogy megtalálja a sírokat Modiin közelében. A Ben Semen erdőség mellett pásztorokkal találtak a közeli arab faluból. A pásztorok egy Kubur al-Jahud névre hallgató területre irányították őket, ahol nagyon sok temetkezési hely volt található. Fellelkesülve a kapott információk a diákok a megjelölt területen – amely

Deror Avi - Hasmóneus temetkezési hely

Hasmóneus falu
forrás: israelandyou.com

Hogyan jelenik meg a chanuka a zsidó művészetben?

Néhány művészeti alkotás, melyeket a chanuka témája ihletett meg

Zsidó művészet. Nem sokszor esik szó róla, pedig van ilyen. Talán nem meglepő, hogy az évszázadok alatt a legtöbb zsidó művészeti alkotás vallási vagy rituális élethez köthető eseményt dolgoz fel. Chanuka az egyike az olyan témának, melyek jelentős mértékben megmozgatták a **művészek fantáziáját**, ami szintén nem meglepő, hiszen a menóra, chanukia, a fény mind hálás témák a festők, szobrászok, kézirat-illusztrátorok számára, de még az iparművészet művelőit is megihlette. Az alábbiakban a bemutatunk néhány érdekes alkotást.

1. Cervera Biblia, 1300, Josef Hazerefiti

A héber kézirat Spanyolország kasztíliai régiójából származik. A művész (akinek a neve annyit tesz, József, a francia) Zakariás próféta vízióját jeleníti meg, amelyben egy aranyszínű hétágú gyertyatartót látott, melyet két oldalról két olívafa vett körül. A fákról jut be az olaj a menóra csészéibe.

2. Judit, XV. század, Sandro Botticelli

A képet Firenzében (Olaszország), az Uffizi Galériában őrzik. Ez az egyike annak a képsorozatnak, melyet Botticelli

celli Judit történetének szentelt. Judit, a zsidó nő, a róla elnevezett könyvben levágja az asszír tábornok, Holofárnész fejét, ezzel megmentve az ostrom alá vett zsidó várost. A történet sok szempontból párhuzamot mutat a chanukai történettel, ahol is szintén egy kisebb erő győzelmeskedik a túlerővel szemben, emiatt Juditot mint chanukai hőst tartja számon a zsidó hagyomány.

3. XVIII. századi holland chanukalámpa

Az első chanukalámpák a XVII. században jelentek meg Hollandiában, és még ebben a században el is terjedt a használatuk. Elsősorban a szefárd közösségekben használták, Amszterdamban számos példány maradt fent, melyekre még az adományozójuk neve is rá volt vésve. Ez a lámpa a Charlotte Amalie város közösségéé volt, mely főleg a Karib-térségből származó hívekből tevődött össze; onnan került át Hollandiába a hívek vándorlása révén.

összeállította • Goldvasser Manó

Cervera Biblia

Judit

Chanukalámpa

Történelmi könyvek: Antiokhosz tekerce és Makkabeusok könyve

Két könyv, mely „testközelből” mutatja be az eseményeket

Antiokhosz tekerce

Megila. Erről a szóról legtöbbünknek Eszter könyve jut eszébe, amit természetesen purimkor olvasunk fel. Ez mindenki számára ismert dolog. Azonban kevésbé ismert tény, hogy a másik posztbiblikus ünnepünknek is van saját könyve, melynek héber neve *megilat Antiochus* vagyis Antiokhosz tekerce. A megila a chanuka történetét meséli el, és azt, hogy a makabeusok hogyan győztek a Szeleukida Birodalom felett. Az alábbiakban röviden összefoglaljuk, hogy mit kell tudni Antiokhosz tekercséről.

Az első utalást a gaoni korban (i.sz. 600–1000) találjuk, babilóniai eredetű munkákban, ebből valószínűsíthető, hogy a mű a közel-keleti térségből származik. A kilencedik században a *Sefer Halakhot Gedolat* a művet *megilat beit chasmonai* néven nevezi, vagyis a Chasmonéus Ház Tekercsének, és jelzi, hogy a tekercest chanukakor kell felolvasni, de csak a messiási korban, amikor ismét lesz „pap, aki viseli az urim és thummimot”. Egy századdal később Rabbi Saadja Gaon a *Sefer HaGaluj* című munkájában megemlíti, hogy Júda, Simon, Jochánán, Jonátán és Eleázár megírták, ami megtörtént velük, arámi nyelven. Rabbi Saadja megemlíti, hogy a változat, amelyet látott, tartalmazott hangsúlyjeleket és magánhangzókat is, ami azt jelenti, hogy a megilának liturgikus használata is volt. A tekercs népszerűségét jelzi, hogy több tucat másolatot találtak a Cairo Genizában. A mű héber változata több középkori imakönyvben szerepelt, és még egy arab nyelvű „tárgum” fordítás is készült hozzá.

Egy kis kedvcsináló a megilából:

„Ekkor történt, hogy Jochánán, a Matitjahu főpap fia hallotta, hogy mi történt [Antiokhosz megtámadta Jeruzsálemet], haragra gerjedt és nagyon dühös lett, az arca színe megváltozott. Eldöntötte magában, hogy mit kell tennie. Jochánán, Matitjahu fia magához vett egy kardot [...], és elrejtette a ruhája alá. Elment Jeruzsálembe és megállt a király kapuja előtt. Hívta a kapuőröket, és azt mondta nekik: »Jochánán vagyok, Matitjahu fia. Azért jöttem, hogy Nikanor elé álljak.« A kapuőrök elmentek, és azt mondták Nikanornak: »a zsidók főpapja a kapuban áll«. Nikanor válaszolt és azt mondta: »engedjétek be«.”

A teljes könyvet itt olvashatjátok el:
http://www.torahlab.org/download/scroll_antiochus_v2.pdf

Makkabeusok könyve

A Makkabeusok könyve egy történelmi eseményt leíró munka, eredeti nyelve a görög. Mintegy negyven évnyi időszakot ír le, attól kezdve, hogy Antiokhosz Epiphanész hatalomra kerül (i. e. 175) egészen a hasmóneus Simon haláláig (i. e. 135). A mű címe eredetileg „Makkabeusok könyve”, egyes feltételezések szerint a héber változat címe *Sarbet Sabaniel* volt. Különböző elméletek születtek arról, hogy mit jelentenek ezek a szavak. Az egyik magyarázat szerint a *sefer beit saravenei el* szavakat tartalmazzák, melyek Jehoriaribra, a papi kaszt egy tagjára utalnak, aki a hasmóneusok családjához tartozott. Az arámi fordítása a névnek *mesaravei*. E szó azt jelenti, hogy „lázado”.

A Makkabeusok könyve a fő történelmi forrásunk arra, hogy mi történt ebben a periódusban. Nagy Sándor hódításával kezdődik, de rögtön utána rátér Antiokhosz Epiphanész és a zsidó hellenizálók tevékenységre, és összefoglalja a hasmóneus lázadás okait. Részletesen kitér Matitjahu lázadására, a Templom újraszentelésére és arra, hogy lesz Hürkanosz, Simon legidősebb fia, kormányzó.

Történészek szerint a könyv pontos történelmi forrásnak számít, a benne szereplő számok nem számítanak túlzónak. Valószínűleg egyetlen szerzője volt a könyvnek, aki a történetek szemtanúja volt.

Egy kis kedvcsináló a könyvből:

„És Szeron, a szír seregek parancsnoka hallotta, hogy Júda összegyűjtötte a hithű embereit, és azt mondta: nevet szerzek magamnak, megállítom Júdát, és mindenkit, aki vele van, azokat, akik a király törvényét semmibe vették.

A serege egészen Bethoronig jutott, Júda pedig kijött egy kisebb csapattal, hogy találkozzon vele.

De amikor a csapat látta a felvonuló sereget, azt mondták Júdának: »hogyan lehetünk mi, kicsiny csapat, képes arra, hogy harcoljunk a hatalmas és erős sereg ellen? Rádadásul mindjárt elájulunk az egész napos böjtölésben.«

És Júda válaszolt: »könnyű dolog az, hogy a sokaság a kevesek kezére kerüljön. Nincs különbség az Ég Ura előtt, hogy a nagy csapatot a kevesek kezére juttassák.«”

A teljes könyvet itt olvashatjátok el:
https://www.sefaria.org/The_Book_of_Maccabees_I?lang=bi

Jó olvasgatást!
 E.G.

Megtérés vége – megtérés kezdete

SILBER JEHUDA

Mit tanít tévét 10 böjtnapja chanuka örömteli ünnepéről?

Tévét hónap tizedikén emlékezünk meg arról, hogy a babilóniai Nebuchadneccár (Nabukodonozor) csapatai 3336-ban (polgári időszámítás szerint i. e. 425-ben) megkezdtek Jeruzsálem két és fél évig tartó ostromát. Erre a böjtnapra tekinthetünk úgy is, hogy ez a pusztulás, büntetés kezdete. Az ellenség már ostromolja a várost, de az még csak két és fél év múlva fog elesni. Ez az a helyzet, amikor már láthatjuk a közelgő rosszat, de még van lehetőségünk javítani magunkon, illetve magunk javításán keresztül a jövőnkön. Az Örökkévaló küldte Jirmijáhu (Jeremiás) prófétát, hogy térítse észhez a népet. Jeremiás nem jár sikerrel, sőt még börtönbe is kerül a népszerűtlen próféciai miatt. Miután a nép nem tér vissza az Örökkévaló útjaira, nem hallgat sem a Tórára, sem a prófétára, de még a várható veszedelem sem segít, a babilóniaiak betörnek Jeruzsálembe, elfoglalják azt, felgyújtják a Szentélyt, a lakosságot pedig elhurcolják.

Ez a nap alig több, mint egy héttel esik chanuka utánra. A chanuka egy tesuvá (megtérés, visszatérés) időszak befejezése. Az elul hónapjával kezdődő, majd ros hásaná, jom kipur, szukkot, hosaná rábá ünnepein keresztül tartó megtérés időszaka zot chanukával, vagyis az ünnep utolsó napjával ér véget. Ez négyhónapnyi tesuváidőt jelent, vagyis az év egyharmada áll rendelkezésre arra, hogy megszabaduljunk az előző évben elkövetett bűneinktől. Egy hétre rá pedig már jön is a figyelmeztető-böjt: „Képzeld azt, hogy ott állsz Jeruzsálemben, amely egy nagyon erős birodalom hatalmas hadseregének támadását nyögi. Ha nem figyelsz oda, ha nem igyekszel visszatérni az Örökkévaló útjaira, annak könnyen rossz vége lehet!”

Tévét 10-e után egy-két héttel szoktuk elkezdni a zsinagógákban Sémot könyvét (Exodus, Mózes második könyve). A könyv első hat hetiszakasa (Sémot-Váérá-Bo-Besálách-Jitró-Mispátim) első betűit összeolvasva a héber *sovevim* kifejezést kapjuk, ami „visszatérők”-et jelent, utalva arra, hogy ez is egy tesuváidőszak. Logikus, hogy a figyelmeztetőböjt utáni hetek a megtérésről kell szólnak, az viszont eléggé furcsa, hogy mindez egy négyhónapos megtérésidőszak után szinte azonnal megkezdődik. A *sovevim*hez még szokás a következő két

hetiszakaszt (Truma, Tecavé) is hozzávenni, így nyolc-hetesre nyúlik ez az időszak. Amikor ez a nyolc hét letelik, nemsokára jön peszách ünnepe, ami a hét hetes omerszámlálás (szintén tesuváidőszak) kezdete, majd nyáron jön a támuz 17-e és áv 9-e közötti három hét, ami

A tesuvá lényege az állandó önfejlesztés

hasonlóan olyan időszak, amelyben a megtérés kulcsszerepet játszik. Ez így, a már említett négy hónappal együtt összesen nyolc és fél hónap tesuváidőszakot jelent. Vagyis az év több mint kétharmada a megtérésről szól! Ebből következik a kérdés: akkor most mi a fontosabb, a cél, vagy az odavezető út? A helyes viselkedés (cél) vagy az, hogy korrigáljuk magunkat, megtanítsuk magunkat a helyes viselkedésre (út)? Azért lettünk-e teremtvé, hogy mindent a Tóra alapján helyesen csináljunk, vagy talán inkább azért, hogy végigmenjünk azon az úton, amelynek a végén ideális esetben az első verzió állapotába érhetünk? Ha a tesuváidőszakok hosszából, illetve azoknak az év többi részéhez viszonyított arányából indulunk ki, akkor inkább a második.

Ha azt gondolnánk, hogy a tesuváidőszaknak valóban vége lehet, az kétféle tévedéshez vezethet: a lazításhoz, illetve a kétségbeeséshez.

Az első esetben azt gondolnánk, hogy ha ez már nem megtérési időszak, akkor lehet lazítani, most nem megy annyira „élesben”, a másodikban pedig úgy érezhetnénk, hogy vége a tesuvá lehetőségének, pedig mennyi mindenben nem sikerült megjavítanunk magunkat, most mi lesz?

Mindkét eset mögött ott van egy közös hiba: a tesuvá, a megtérés szerepének félre- vagy inkább alulértelmezése. A tesuvá nemcsak egyszerűen lehetőség arra, hogy ha valamit elrontottunk, akkor azt kijavíthassuk, az annál sokkal több! A tesuvá lényege az állandó

dó önfejlesztés. Senki sem tökéletes, mindenki követ el hibákat. Mindenkinek vannak rossz tulajdonságai, amelyeket ki kell javítania. És amikor nagy nehezen ki is javítunk magunkban egy-egy rossz tulajdonságot, akkor ott találjuk magunkat a következő szinten, ahol egy másik tulajdonságunkon kell dolgoznunk. A tesuvának soha sincs vége, nincs olyan, hogy „most már megtértem”. Mivel nincs vége, ezért sem a lazításnak, sem a kétségbeesésnek nincs értelme. Mindig van

hová tovább menni, és mindig van rá lehetőségünk is. Sikerélményt természetesen érezhetünk, amit tudunk további motivációforrásként használni, a lényeg pedig az, hogy ne álljunk meg! Akkor sem, ha úgy érezzük, nem haladtuk.

Talán pont ezért kell, hogy tévét 10-e éppen chanuka utánra, ahhoz nagyon közel essen. Sose gondoljuk azt, hogy vége a megtérés időszakának, az egy életre szóló folyamat, talán éppen az élet lényege!

forrás: Dennis Jarvis - flickr.com

Hogyan ismerhetjük fel a valódi szerény embert?

Pragmatikus tanácsok a valódi szerénység eléréséhez

Ramban, Nachmanidesz híres levelében erkölcsi útmutatást ad fiának – és mindannyiunknak. A levél legnagyobb része egy ma ósádnak és haszontalannak tartott tulajdonságról, a szerénységről szól. Ramban szerint a szerénység az összes jó tulajdonság közül a legjobb. Ezt a jellemvonást sokszor összekeverjük a kishitűséggel vagy félénkséggel, pedig a különbség óriási. A szerény ember nem azt mondja, hogy nem is olyan jó az, amit elért, hanem azt, hogy azokkal az eszközökkel, amelyeket fentről kapott, bárki más is el tudta volna érni ugyanazt. Nem azért nem tolakszik a reflektorfénybe, mert félénk, hanem azért, mert nincs szüksége a figyelemre. Tisztában van az értékeivel, de nem kérkedik velük, hanem eszközként tekint rájuk és használja azokat az életében a céljai eléréséhez.

Hogyan ismerhetjük fel a valódi szerény embert? A *Shevet muszar* című könyv segít ebben:

- Finom beszéd: a szerény ember az alárendeltjeivel is finoman beszél. Mindenkiel egyforma tisztelettel és tisztelességgel bánt.

- A dicséret elfogadása: elhárítja a nem megérdemelt dicséretet. A megérdemelt dicséret sem száll a fejébe, mert noha örül az eredményeinek, tudja, hogy a képességei szerint még sokkal többet is tehetne.

- Válasza a sikerre: a valódi szerénység a sikerrel együtt növekszik. A nagyobb siker nagyobb hála és nagyobb odaadásra kötelezi a Teremtő és embertársai iránt.

- Viták elsimítása: nem habozik bocsánatot kérni és helyreállítani a békét.

- Bosszú: sohasem áll bosszút. Képes megbocsátani és idővel az egész incidenst elfelejteni.

- Elfogadás: el tudja fogadni a szenvedést, anélkül hogy megtörne. A teremője iránt érzett szeretet segít neki feldolgozni.

A tórai vezetőink mindig is ilyenek voltak. Mózesről áll, hogy a legszerényebb ember volt a világon. El tudjuk képzelni, hogy aki szemtől szemben állt a Teremtővel, és hallgatta a beszédét, aki számára megnyílt a menny, aki lehozta a Tórát, aki kivezette a zsidókat Egyiptomból, kishitű lett volna? Nem önértékelési zavarai voltak, hanem tudta magáról, hogy milyen eszközöket kapott és milyen feladatra. Rav Jozsef Leib Bloch úgy magyarázza, hogy minden azon múlik, mihez mérjük magunkat. Akkor leszünk önhittek, ha nálunk kisebbekhez viszonyítjuk ma-

gunkat. Mózes pontosan azért volt a legszerényebb ember, mert kézzelfogható közelségbe került a Teremtővel, számára Ő lett a végső mérce. Minél közelebb vagyunk az Örökkévalóhoz, minél inkább Ő a valóság számunkra, annál szerényebbek leszünk.

Amikor a kor két legnagyobb tóratudósa, Rabbi Akiva Eger Posenből és Rabbi Jákob Lorberbaum Lisából el látogattak Varsóba, több tízezer zsidó ment eléjük a köszöntésükre. A tömeg mély tisztelete kifejezésére kifogta

minden azon múlik, mihez mérjük magunkat

a lovakat, és az emberek maguk kezdték húzni a kocsit. A két rabbi a lovas kocsi két sarkában ült a gondolataiba mélyedve. Mindketten észrevették, mi történik, és mindketten azt gondolták, hogy egészen biztos, hogy a másik miatt fogták ki a lovakat. Mindketten részt akartak venni a tiszteletadásban és kicsusszantak az ajtón, egyik az egyik oldalon, másik a másikon, és beálltak húzni a kocsit. A tömeg pedig húzta az üres kocsit, amely mégis telve volt – szerénységgel.

Forrás: Rabbi Avrohom Chaim Feuer:
A Letter for the Ages, Artsroll, 1989

D.Ch.

Chanuka : fánk, fánk, fánk és.... lángos!

PÁCSER ANDI

Most, hogy chanuka közeledik, ilyenkor általában bő olajban sült ételeket fogyasztunk. Ehhez osztanék meg veletek egy-két gyorsan és könnyen elkészíthető *tejes* receptet. Remélem, találtok közte olyat, amit ki is próbáltok. Chanuka száméach!

LÁNGOS

Hozzávalók

3 dkg élesztő
fél liter tej
1 kg liszt
2 dl tejföl
1 evőkanál só

Elkészítés

Az élesztőt langyos tejben megfuttatjuk, és a liszttel, a tejföllel és a sóval nem túl lágy tésztát gyúrunk belőle. Letakarjuk, és kb. fél órát langyos helyen kelesztjük. Ezután a tésztát kb. fél cm vastagra kinyújtjuk, és tetszés szerinti formára kiszaggatjuk. Forró olajban, frissen annyit sütünk ki belőle, amennyi éppen elfogy. A maradékot kiolajozott zacskóba téve 1 héten keresztül akkor sütünk belőle, amikor akarunk. Hűtőben (nem a fagyasztóban) tároljuk. Sajttal, fokhagymával, tejföllel megszórva nagyon finom.

KARFIOLFASÍRT

Hozzávalók

1 fej karfiol
2 tojás
2 bögre reszelt sajt
1 bögre zsemlemorzsza
só, bors

Elkészítés

A karfiolt rózsáira szedjük, és enyhén sós vízben megfőzzük. Ha kész, lecsepegtetjük, és aprítógépben krémesre daráljuk. Hozzáadjuk a tojást, a sajtot és a zsemlemorzsát, sózzuk-borsozzuk és összegyúrjuk. A masszából gombócokat formázunk, kilapítjuk őket, és sütőben vagy kevés olajon serpenyőben kisütjük.

BÖGRÉS FÁNK

A mérce a szokásos 2,5 dl-es bögre

Hozzávalók

2 púpos bögre liszt
2 tojás
1 csomag sütőpor
2 doboz natúr joghurt vagy tejföl (140 g-os kiszerelésű), de az egy tejföl, egy joghurt, is működik
2-3 evőkanál cukor

Elkészítés

A hozzávalókat összekeverjük, galuskaszerű tésztát fogunk kapni. Két evőkanál segítségével forró olajba szaggatjuk. A tészta magától fog megfordulni az olajban. Ez azért jó, mert akkor biztosan átsül a belseje. Azért az első adag kisülése után ellenőrizzük a belsejét: tépjük vagy vágjuk ketté.

KARALÁBÉ ÉS VEGYESZÖLDSÉG-FASÍRT

Hozzávalók

2 tojás
2 gerezd fokhagyma
sütéshez olaj
20 dkg sárgarépa
só
őrölt bors
10 dkg fehérrepa
10 dkg zellergumó
formázáshoz zsemlemorzsa
20 dkg karalábé

Elkészítés

A zöldségeket megpucoljuk, lereszeljük, nagy tálba tesszük, 1 teáskanál sót adunk hozzájuk. 30 percig állni hagyjuk, majd az egészet nagyon alaposan kifacsarjuk. Hozzáadjuk az aprított fokhagymát, a tojásokat és annyi zsemlemorzst, hogy formázható masszát kapjunk. Sózzuk, borsozzuk. 15 percig hagyjuk pihenni a masszát. Fasírtokat formázunk belőle, majd bő, forró olajban ropogósra sütjük.

CSICSERIBORSÓ-FASÍRT

Hozzávalók

4 szál újhagyma
2 gerezd fokhagyma
1 csokor petrezselyem
1/2 csokor koriander
1/2 csokor menta
1 serrano paprika félbevágva és kimagozva
2 csésze főzött csicseriborsó
1 tojás
só és bors
3-4 ek. olívaolaj
1/3 csésze liszt

Elkészítés

Robotgéppen keverjük össze az újhagymát, a fokhagymát és a fűszereket, adjuk hozzá a paprikát, majd a csicseriborsót is, míg aránylag egyenletes masszát nem kapunk! Adjuk a keverékhez a tojást, újra dolgozzuk össze a géppel, majd 15-20 percre tegyük fagyasztohá a masszát! Az összeállt falafelből formázunk golyókat, és forgassuk meg őket lisztben, de csak annyira, hogy lehetőfinom réteg keletkezzen rajtuk! Egy serpenyőben hevítsünk olajat, és forgatás mellett süssük arany barnára a golyókat!

CÉKLAFASÍRT

Hozzávalók

25 dkg csicseriborsó
2 közepes cékla
1 közepes vöröshagyma
4 gerezd fokhagyma
1 nagy tojás
1/2 csokor petrezselyemzöld
2 ek. olívaolaj
1 tk. szódabikarbóna
ízlés szerint só, bors

Elkészítés

A csicseriborsót előző este áztasd vízbe. Másnap öntsd le róla a vizet. A céklát alaposan mosd meg, pucold le a héját, vágd apróbb kockákra. Pucold meg a vöröshagymát is, vágd fel 8-10 kockára. A fokhagyma héját is távolítsd el. A csicseriborsót, a céklát, a vöröshagymát, a fokhagymát, a petrezselyemzöldet öntsd robotgéphe és daráld masszaserűre: turmixold néhány percig. Öntsd át egy nagyobb edénybe, üsd bele a tojást, és jól keverd össze. Ízlés szerint sózd, borsozd, végül keverd hozzá az olívaolajat és a szódabikarbónát is. Hagyd állni 15-20 percet. Közben melegítsd elő a süttöt 200 fokra. A falafel masszájából készíts golyókat. Kb. 45-55 darab lesz a megadott mennyiségből. Valamennyit helyezd sütőpapírral bélelt tepsire. Told a forró sütőbe és kb. 25 perc alatt süsd szép pirosra. A céklás falafelt joghurttal, salátával kínáld.

FŰSZERES BABFASÍRT

Hozzávalók

1 fej vöröshagyma
2 tojás
25 dkg fehér bab
ízésítéshez só
1 tk. őrölt római kömény
ízlés szerint citrom reszelt héja
pár csepp citromé
ízésítéshez őrölt bors
1 csokor petrezselyem
sütéshez olaj
formázáshoz zsemlemorzsa

Elkészítés

A lecsöpögtetett babot tálba tesszük, villával összetörjük. Hozzáadjuk az apróra vágott vöröshagymát, a felaprított petrezselymet és a tojást. Sózzuk, borsozzuk, belereszeljük a citrom héját, pár csepp citromlevet, elkeverünk benne kb. 3-4 evőkanál zsemlemorzst, hogy formázható masszát kapjunk. Gömböket formázunk, zsemlemorzsaiban megforgatjuk, majd forró olajban ropogósra sütjük.

Készíthetünk hozzá mártogatóst: 2 dl passzírozott paradicsomot elkeverünk 1 teáskanál csípőspaprika-krémmel, 1 gerezd zúzott fokhagymával, 1 teáskanál mézzel.

A kedvesség fejleszthető

PANYINÉ DR. ÁBRAHÁM ZITA

A gyerekeim már nevetnek néha, amikor újabb és újabb ötletekkel állok elő játékos motiválásukra. Nem bánom, ha pár hétig működik csak, addig is a figyelmüket arra irányítottam, ami szerintem fontos.

Egy nap abba koncepcióba botlottam, miszerint érdemes egyes tulajdonságokra mint készségekre gondolni, mert ezzel inkább nyitva hagyjuk a lehetőséget a fejlesztésükre, és ez automatikusan növeli a személyes felelősségvállalást vele kapcsolatban. A példa a kedvesség volt.

Ha egy ember a kedvességet (adott vagy örökölt) tulajdonságként kezeli, hajlamos lehet elfogadni magát, mint nem kedves embert. Ezzel együtt kialakít magáról egy nem feltétlen pozitív önképet és egy alacsony elvárást saját viselkedésével szemben. Más a helyzet, ha készségnek tekintjük.

Először is el kell gondolkodnom, mit is jelent a kedvesség valójában, mit tekintek kedvesnek. A párhuzamos példánk a gyors gépelés, ahol tisztáznom kell, mit tekintek gyors gépelési sebességnek.

Ha készség, akkor fejleszthető. Technika, módszer és gyakorlat kérdése, pontosan úgy, ahogy a gépelési sebesség is növelhető, ha az ember megtanul vakon gépelni egy számítógépes program segítségével. Persze a gyakorlás maga nem megkerülhető. A kedvesség fejleszthető, bármi is a kiindulási pontom, elsősorban rajtam múlik az előrehaladás.

A fejlődés nem feltétlen egyenes vonalú és gyors. Nem érdemes elkedvetlenedni, ha a készség lassan fejlődik. A gyakorlat mindig eredményt hoz.

Mindez persze nem újdonság. Bölcsőink koncepciója a middoszokról, a folyamatos fejlődés felelősségéről pontosan erről szól. A zsidó koncepció szerint a middosz egy készség, amely fejleszthető, sőt fejlesztendő. És ezek a middoszok egymással összefüggnek.

Ezt a koncepciót szerettem volna valahogy játékosan bevezetni a családba. Annak is egy kicsi részletét. A ked-

vesség egyik jellemzője, hogy milyen gyorsan tud valaki a mások iránti sértettségéből, haragból kilépni, megbékélni, újra kedvesnek lenni. Erre találtam ki egy mesét, amelyben a kastélyból a mesebeli park felé egy szépséges virággal övezet út vezet. Csakhogy mindez egy mocsár közepén van, amelyben mocsári szörnyek próbálják lehúzni a sétálót. A mese rovatban leírom az egész mesét. Az egyik kislányom szeret rajzolni és ahogy reméltem, megihlette a mese. Lerajzolta. Belamináltuk, kitéttük a falra, és a család tagjait mozdítható formában rátettük. Ha valaki mérges a másikkal, kiabál stb., úgy mondjuk: bekerül a mocsárba. Onnan minél gyorsabban igyekszik kijönni, és ezt meg is teheti, ha kedvesen csinál egy heszedet lehetőleg annak, akivel konfliktusba keveredett. Persze együtt, egyedül elég sokáig lehet a mocsárban „dagonyázni”. És ilyenkor a másikat igyekszünk lehúzni magunkhoz. Az ő dolga, hogy ellenálljon, és a virágos úton maradjon. Azt hiszem a lényeg érthető. Azóta fogalommal váltak a családukban a következő kifejezések: mocsár, lehúz a mocsárba, kijön a mocsárból, halad a szivárványos úton. Nem tudom, meddig fogjuk csinálni, de minden alkalommal, amikor gyorsabban megbékélnek, ellenállnak a provokálásnak nyertünk. És még akkor is, amikor fintorgások közepette beteszi a saját fényképét a mocsárba, ezzel elismerte a hibáját, belátta, hogy hol van, és tudja, onnan hogyan lehet kijönni. Tudatosodott bennük az is, hogy a provokálás nem kifogás, nem kell hagynod, hogy a másik behúzzon. És talán kicsit kedvesebbek leszünk mindannyian.

Minden család előállhat hasonló ötletekkel bármely tulajdonság fejlesztésére.

Trendeli Bölcsőde-
zsidó bölcsőde az Újlipótvárosban
www.trendeli.hu

A mocsár

PANYINÉ DR. ÁBRAHÁM ZITA

Mese a csodaligetbe vezető útról

Volt egyszer egy palota, amelyben boldogan éltek a királyi család tagjai. A palota ajtajából egyenesen egy gyönyörűségecs út vezetett egy csodálatos kertig. Az út mentén virágok díszeltek, pillangók repkedtek, és madarak csiripeltek. A kert pedig csodakert volt, ahol minden álma megvalósult az embernek. A királyi család igen népes volt, és a szolgálok, környéken élők és messzi földről arra látogatók is átmehettek az úton a kerthez.

Egy gond volt csak, ami nagyon megnehezítette a kertbe jutást. Az egyetlen út, amely az álomligethez vezetett, valójában egy cölöpökön álló fagerendákból épített ös-

vakkal biztatta őket, egy szempillantás alatt újra az úton találta magát. Csodával határos módon a ruhája tiszta volt és száraz, mintha sohasem lett volna a mocsárban. Folytathatta az útját. Ha sokáig volt a mocsárban, megszépült a kerttől, de ha gyorsan kijött a mocsárból, érdekes módon még közelebb is került a ligethez. Minél többször esett a mocsárba, annál könnyebben esett áldozatul újra, de minél gyorsabban jött ki onnan, annál könnyebb volt kijutnia legközelebb.

A hercegek és hercegnők hamarosan megtanulták, hogyan segíthetik egymást. Kézen fogva, énekelve vagy a csodálatos ligetről mesélve mentek az úton, így nem kalandozott el senki figyelme. Ha pedig mégis bepotytyant valaki biztatták, hogy minél hamarabb jöjjön ki. Örömmel köszöntötték a visszatérőket. Ahogy haladtak az úton, egyre ügyesebben kerültek ki a mocsári szörnyek csapdáit, és végül mindenki elért a csodálatos ligethez.

A mese egy masal, példázat, aminek megfajtása a hallgató és az olvasó feladata.

Vajon kik lehetnek a királyi család tagjai? Mi a mocsár? Kik a szörnyecskek, hogy válnak azzá? Mi a csodaliget? Mit szimbolizál a csodálatos út? Mit jelent az éneklés?

Jó beszélgetést!

Ahogy haladtak az úton, egyre ügyesebben kerültek ki a mocsári szörnyek csapdáit, és végül mindenki elért a csodálatos ligethez

vény volt, amely egy mocsár felett vezetett, és védte a rajta haladókat. A mocsár pont az ellenkezője volt a csodálatos útnak: bűzös volt és sötét. Mocsári szörnyek éltek benne. Ezek a szörnyek igyekeztek az úton haladókat magukhoz berántani a mocsárba. Mindaddig, amíg valaki az úton maradt, és nem nézett a szörnyekre, tekintetét a parkon tartotta, biztonságban volt. De ha közel ment az ösvény széléhez, odafigyelt a szörnyekre, esetleg beszélgetésbe elegyedett velük, könnyen elkapták a lábát vagy a ruhájának a szélét, és a gyanútlan sétáló már bent is volt a szörnyek között. És ekkor történt a legnagyobb meglepetés.

Maga is szörnyé vált, aki hol mérgesen, hol hízelkedéssel igyekezett az ösvényen haladókat berántani magához a mocsárba. A gyanútlan áldozat órákat, napokat vagy akár heteket is tölthetett a mocsárban. De volt kiút. Ha elcsendesedett, és ahelyett hogy másokat behúzna a mocsárba, figyelmeztette a sétálókat, vagy bocsánatot kért azoktól, akiket megpróbált behúzni, vagy valami jót tett a többi mocsárban szenvedővel, őszintén kedves sza-

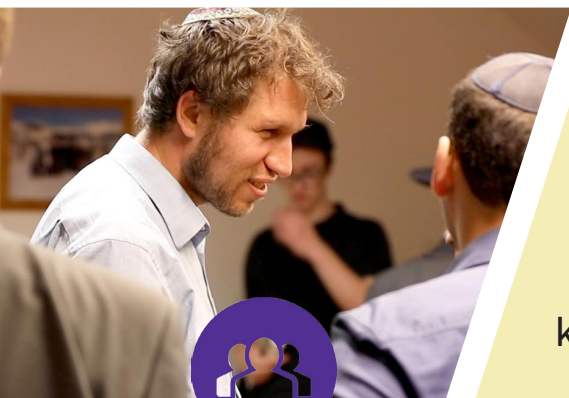

Sábáton, 2018. november

Lativ 18/19

egy inspiráló hely

A Lativ lehetőséget biztosít minden zsidó fiatalnak, bármilyen háttérrel is rendelkezik, hogy belekóstoljon a zsidó bölcsesség mélységeibe, valódi zsidó élményekkel gazdagodjon és egy közösségben megtalálja önmagát.

Minden hétfő–szerda 18.00-tól

Magas ösztöndíj lehetőségek

Héber nyelvoktatás

Külföldi utazások

Meríts a hagyomány mélységéből!

Kérdezz, mert a kérdés érték!

Finom kóser vacsora minden alkalommal

Tanévkezdés: **november 12.**
Csatlakozás: *egész évben*
Helyszín: 1054 Bank utca 6. II. 6.

Információ és beiratkozás:
info@lativ.hu
06 70 932 8275

Latív
bölcsesség, hagyomány, közösség

facebook.com/lativkolel